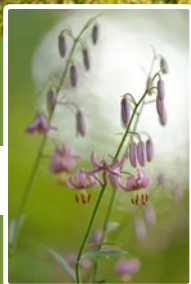
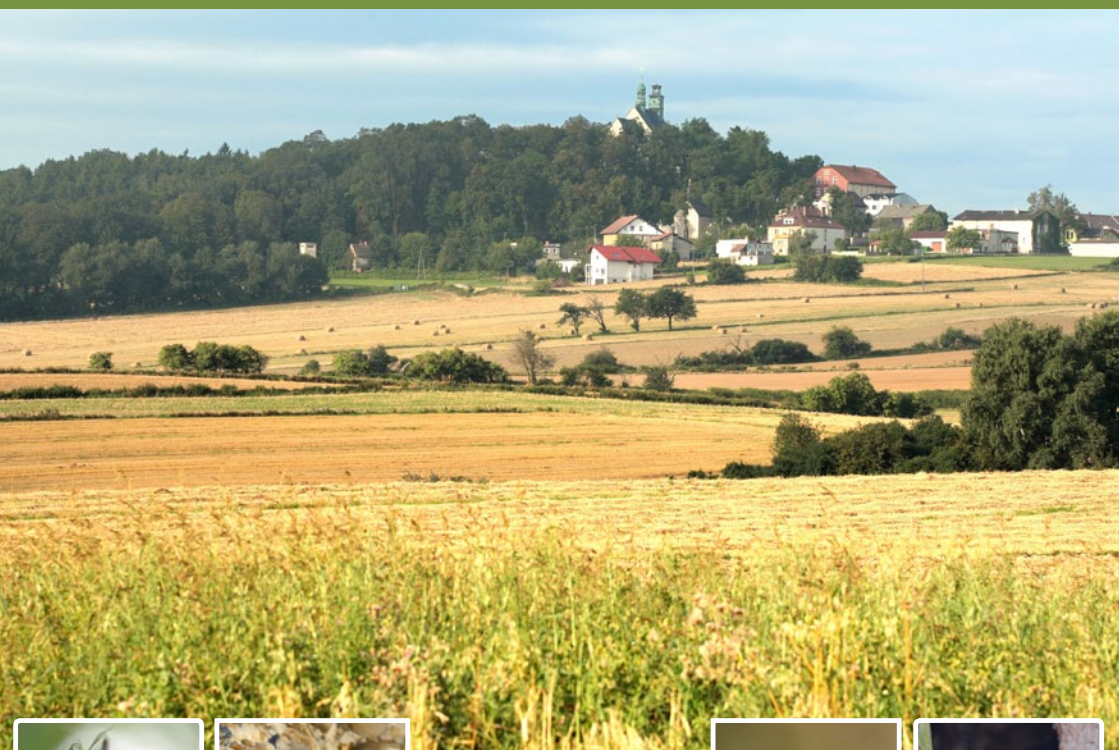
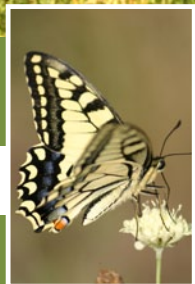

PARK KRAJOBRAZOWY „GÓRA ŚW. ANNY”

PRZEWODNIK

PARK KRAJOBRAZOWY
„GÓRA ŚW. ANNY”
PRZEWODNIK

WYDANIE II

GÓRA ŚW. ANNY
2015

Autorzy tekstów:

Beata Wielgosik
Elżbieta Kuźnicka
Marek Zarankiewicz
Roman Gohly

Zdjęcia:

Sebastian Okołodowicz (SO)
Elżbieta Kuźnicka (EK)
Piotr Prus (PP)
Beata Wielgosik (BW)
Marek Zarankiewicz (MZ)

Mapy i wklejki:

Marek Zarankiewicz

Projekt i skład:

Michał Rytter

Druk:

R2 Print

Wydawca:

Zespół Opolskich
Parków Krajobrazowych,
Pokrzywna 11,
48-267 Jarnołtówek

ISBN:

978-83-932710-1-6

Spis treści

■	Ogólna charakterystyka.....	6
■	Geologia Chełmu.....	8
■	Flora Parku.....	10
■	Fauna Parku.....	12
■	Walory kulturowe.....	14
■	Inne formy ochrony przyrody na obszarze Parku.....	15
■	Ścieżki dydaktyczne w parku krajobrazowym.....	19
	Ścieżka dydaktyczna „Wokół Góry św. Anny”.....	22
	Ścieżka dydaktyczna w rezerwacie geologicznym.....	27
	Ścieżka dydaktyczna „Z Żyrowej do Góry św. Anny przez rezerwat Lesisko”.....	30
	Ścieżka dydaktyczna „Z Góry św. Anny do Zalesia Śląskiego przez rezerwaty Grafik i Boże Oko”.....	34
	Ścieżka dydaktyczna „Z Góry św. Anny do Ligoty Dolnej przez Żyrową”.....	37
■	Dojazd na Górę św. Anny.....	40
■	Oferta edukacyjna Ośrodka Edukacji Ekologicznej przy Parku Krajobrazowym „Góra Św. Anny”.....	40
■	Informacja turystyczna.....	41
	Muzea i obiekty wystawiennicze.....	41
	Gastronomia.....	42
	Noclegi.....	42

Ogólna charakterystyka

Niewiele jest miejsc, gdzie wartości kulturowe oraz walory przyrodnicze i krajobrazowe splatają się ze sobą, tworząc tak niepowtarzalny i urzekająco piękny skrawek naszej polskiej ziemi. Pod względem regionalizacji fizyczno-geograficznej PK „Góra św. Anny”, utworzony w 1988 r., położony jest na Garbie Chełmu, znajdującym się w zachodniej części Wyżyny Śląskiej. Rozciąga się pasem szerokości ok. 5 km, biegnącym z północnego zachodu na południowy wschód na odcinku ok. 20 km. Obszar Parku to 5,051 ha. Najwyższym wzniesieniem Garbu Chełmu, a zarazem całej Wyżyny Śląskiej, jest Góra św. Anny mierząca 404 m n.p.m. Od nazwy tego wzniesienia pochodzi także nazwa miejscowości będącej duchową stolicą Śląska Opolskiego oraz nazwa samego parku krajobrazowego - obszaru poddanego ochronie. Administracyjnie Park Krajobrazowy „Góra św. Anny” leży w środkowo-

wschodniej części województwa opolskiego na terenie dwóch powiatów: strzeleckiego (gmina Leśnica, Strzelce Opolskie i Ujazd) i krapkowickiego (gmina Zdzeszowice i Gogolin). Dla zniwelowania niekorzystnego oddziaływania sąsiadujących z parkiem zakładów przemysłowych i miast, ustanowiono strefę ochronną, tj. otulinę parku, o powierzchni 6.374 ha.

Wschód słońca - widok z Góry św. Anny (MZ)

Panorama Góry św. Anny (PP)

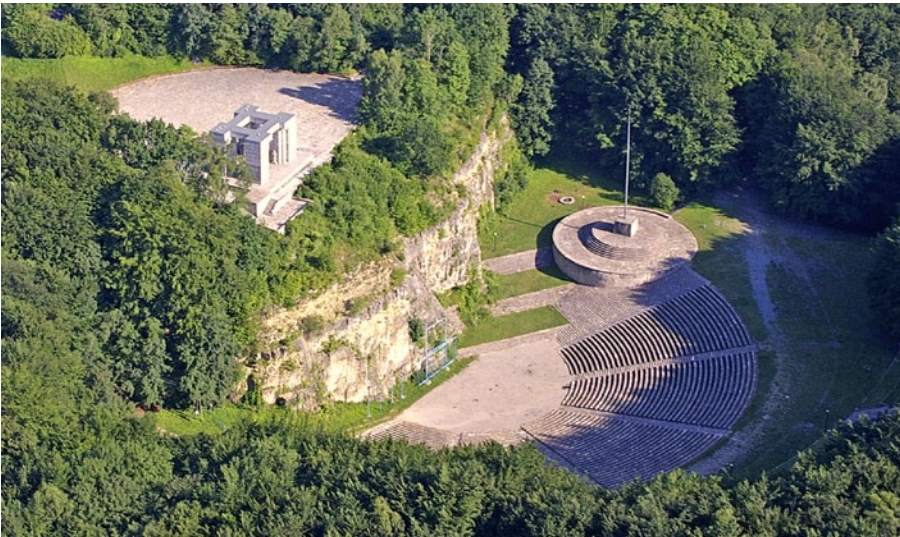

Wąwóz w Dolinie
Krowioka (BW)

Fragment ścieżki
dydaktycznej (EK)

Amfiteatr skalny
z Pomnikiem Czynu
Powstańczego
(archiwum UM Leśnica)

Geologia Chełmu

Garb Chełmu wyróżnia się swoją wyniosłością i zróżnicowaną rzeźbą terenu na tle rozległej i płaskiej Niziny Śląskiej. Południowe jego stoki opadają stromo w kierunku doliny Odry, a północno-wschodnie łagodnie przechodzą w Równinę Opolską. Oprócz samej Góry św. Anny (404 m n.p.m.) w skład Garbu wchodzi jeszcze wzniesienia: Ligocka Góra Kamienna (326 m n.p.m.), Biesiec (350 m n.p.m.), Wysocka Góra (385 m n.p.m.), Stoki (308 m n.p.m.) i Bukowy Bór (308 m n.p.m.) oraz kilka innych mniejszych i bezimiennych.

Budowa geologiczna Garbu jest dość skomplikowana i zróżnicowana. Najstarsze utwory położone są na różnej głębokości (od kilku do kilkuset metrów). Należą do nich skały karbonu dolnego (ok. 359-318 mln lat temu) tj. łupki,

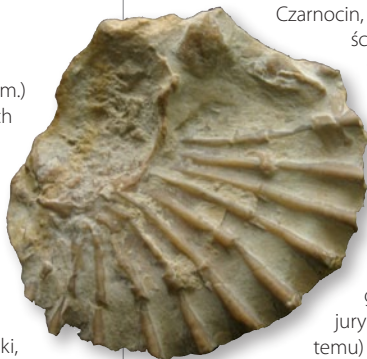
piaskowce i mułowce, które odsłaniają się na powierzchni jedynie w miejscowości Żyrowa. Utwory dolnego triasu (ok. 251-245 mln lat temu) tworzą szarobrunatne i szare piaskowce, nad którymi zalegają utwory retu (pstry piaskowiec) - dolomity i wapień, częściowo również wapień margliste. Utwory retu widoczne są na powierzchni w miejscowościach:

Żyrowa, Góra św. Anny, Poręba, Czarnocin, Zalesie Śląskie i częściowo w Lichyni. Trzon

Garbu Chełmu budują utwory triasu środkowego (ok. 245-228 mln lat temu), zwanego wapieniem muszlowym, którego skały można znaleźć na terenie całego Parku. Skały okresu jury (ok. 200-146 mln lat temu) nie spotka się na obszarze Parku, natomiast utwory

kredy (ok. 146-66 mln lat temu) - piaskowce cenomańskie, zachowały się w postaci 70-cio metrowych bloków zatopionych w lawie wulkanicznej. Piaskowce i niewielkie płyty margli oraz wapieni późnej kredy: turonu (ok. 94 mln lat temu) i koniaku (ok. 89 mln lat temu) występują wyłącznie w rezerwacie geologicznym. Utwory triasu środkowego (245-228 mln lat temu) w przeważającej ilości pokryte są trzeciorzędowymi (ok. 65-1,8 mln lat temu) ilami, mułami, piaskami i żwirami. Wyjątkowym miejscem jest sama Góra św. Anny, gdzie ok. 27-23 mln lat temu miały miejsce dwie erupcje wulkanu. Pozostałością po wulkanie są dziś występujące w kilku miejscach odsłonięcia skał nefelinitowych i tuf wulkaniczny. Tutejszy wulkan był najdalej na wschód wysuniętym wulkanem Śląska.

Współczesny krajobraz Garbu Chełmskiego ukształtował się pod wpływem lądolodu skandynawskiego, który nasuwał się tutaj trzykrotnie: podczas zlodowacenia południowopolskiego (zlodowacenie Sanu I i II, ok. 630 tys lat temu) i środkowopolskiego (zlodowacenie Odry, ok. 300 tys. lat temu). Wynikiem tych zlodowaceń są pozostałości glin i piasków polodowcowych oraz różnej wielkości bloków skalnych (głazy narzutowe).

Małż *Enantiostron*:
difformae:

Piaskowiec
w rezerwacie
geologicznym (MZ):

Jedynie

zlodowacenie północnopolskie nie dotarło na Opolszczyznę, ale mimo to wywiewany z pól lodowych drobny pył przyczynił się do powstania m.in. na terenie Parku grubych pokryw lessu. Wspomniane utwory można obserwować na terenie całego Parku w głębokich wąwozach lessowych. Na obszarach wyżej położonych z lessów wytworzyły się gleby bielicoziemne, natomiast na obszarach położonych niżej gleby brunatnoziemne.

Mając do czynienia z miejscem o wybitnych walorach geologicznych w 2010 r. rejonowi Góry św. Anny, jako drugiemu obszarowi w Polsce, został nadany status **Geo-**

parku Krajowego (pierwszym był Łuk Mużakowa, obecnie jest jeszcze trzeci - Karkonoski Park Narodowy wraz z otuliną). Geoparki to obszary o zdefiniowanych granicach, zawierające obiekty o wybitnych walorach geologicznych, wartościowe dla geoturystyki i edukacji.

Sieć wód powierzchniowych na obszarze parku krajobrazowego jest słabo wykształcona i bardzo uboga. Przyczyną tego jest krasowy charakter Garbu Chełmu. Wody opadowe przenikają bardzo szybko do głębiej położonych warstw, przez liczne spękania w skale wapiennej, gdzie kolejno pod powierzchnią dopływają do Odry

i Małej Panwi. Na obszarze poddanym ochronie znajdują się trzy obszary źródłiskowe: „Siedem Źródeł” w Porębie, dające początek potokowi Cedron (Padół), źródłisko w Czarnocinie, z którego wypływa Łącka Woda i źródłisko Heliosz w Jasionej (przysiółek Dobrzęćce) z bezimiennym ciekim.

Małz
Plagiosmona

Ślimak

Jaspis

Rośliny naczyniowe

W przeważającej większości na terenie Parku występują gatunki siedlisk leśnych (120 taksonów) i antropogenicznych, głównie segetalnych (104) oraz rośliny łąkowe (84) i murawowe (78). Warto wymienić również mniejszą, ale równie ważną grupę syntaksonów zarośli kserotermicznych (19), muraw napiaskowych (23) i ciepłolubnych okrajów (19).

Stwierdzono tu 813 gatunków roślin naczyniowych zebranych w 96 rodzinach i 361 rodzajach. Wśród nich mamy 23 gatunki objęte ochroną prawną: w tym 9 pod ochroną ścisłą: buławnik wielkokwiatowy, mieczolistny i czerwony, żłobik koralowy, goryczka krzyżowa, rojownik pospolity, lilia złotogłów, len austriacki, paprotnik kolczysty oraz 14 znajdujących się pod ochroną częściową: orlik pospolity, parzydło leśne, pokrzyk wilcza jagoda, dziewięciślił bezłodygowy, centuria pospolita, wawrzynek wilczełyko, kruszczyk rdzawoczerwony i szerokolistny, śnieżyczka przebiśnieg, goryczka orzęsiona, listera jajowata, miódownik melisowaty, pierwiosnek wyniosły i podkolan biały. Na terenie Parku rosną też gatunki zagrożone w skali kraju i regionu.

Mszaki, grzyby i porosty

Na terenie Parku Krajobrazowego „Góra Św. Anny” odnotowano 68 gatunków mchów i wątrobowców, wśród których 1 jest zagrożony w skali Polski (*Pleuroidium acuminatum*), 30 w skali województwa opolskiego. 4 gatunki objęte są ochroną częściową: jodłówka pospolita, widłoząb miotlasty, miechera spłaszczona i fałdziec pomarszczony. Rzadkie gatunki grzybów wielkoowocnikowych występujących na terenie Parku to: czarka szkarłatna, gwiazdosz potrójny, gwiazdosz frędzelkowaty oraz soplówka gałęzista, flagowiec olbrzymi i naparstniczka stożkowana. Po zmianach prawnych w 2014 r. pod ochroną pozostał tylko ten ostatni.

Z uwagi na niezbyt dużą ilość badań

briologicznych jak i mykologicznych przeprowadzonych do tej pory na terenie Parku, należy spodziewać się uzupełnień obu list.

Znajdują się tutaj również 193 gatunki porostów (łącznie ze stanowiskami historycznymi), z czego 5 gatunków uznaje się za wymarłe, a ok. 40 nie potwierdzono występowania). Chronionych jest 11 gatunków, z których 3 znajdują się pod ochroną ścisłą: obrostrnica rzęsozata, pawężnica rozłożysta i biedronecznik zmienny; 80 gatunków z wszystkich występujących na terenie Parku uznano za zagrożone w Polsce.

Główne ekosystemy

Specyficzne warunki glebowe oraz odrębność klimatyczna miały decydujący wpływ na kształtowanie się szaty roślinnej. Lasy, tak powszechne dawniej, dzisiaj zajmują zaledwie 21% ogólnej powierzchni Parku. Są one niejednolite i silnie porozcinane polami uprawnymi. Pod względem fitosocjologicznym są jednak nadal urozmaicone i bardzo interesujące. Spotyka się tu drzewostany bukowe, mieszane oraz iglaste. Gatunkami

dominującymi są: buk zwyczajny, świerk pospolity, sosna pospolita i brzoza brodawkowata. W domieszcze występują: olcha czarna i szara, jesion wyniosły, klony: zwyczajny, jawor i polny, grab pospolity oraz lipy: drobno- i szerokolistna.

Ekosystemy leśne:

- **kwaśna buczyna niżowa** *Luzulo pilosae - Fagetum* – drzewostan wyłącznie bukowy, pozbawiony podszytu z ubogim runem. Gatunki charakterystyczne to: konwalijka dwulistna, szczawik zajęczy, marzanka wonna. Występuje w rez. „Grafik”, rez. „Boże Oko” oraz w ich sąsiedztwie, a także pomiędzy Ligotą Dolną i Ligotą Górną

- **żyźna buczyna niżowa** *Galio odorati - Fagetum* – drzewostan bukowy z domieszką jawora, charakteryzuje się kwietnym i bujnym runem z dominacją przytulii wonnej, gajowca żółtego, perłówek, zawilca gajowego, fiołka leśnego i żankiela zwyczajnego. Występuje w kompleksach leśnych pomiędzy Ligotą Górną a Żywotą

- **żyźna buczyna sudecka** *Dentario enneaphylli - Fagetum* – obejmuje drzewostan złożony głównie z buka.

Charakterystyczne cechy to: słabo wykształcony podszyt, ale bujne runo leśne z takimi gatunkami jak: szczyr trwały, żankiel zwyczajny, lilia złotogłów, czerniec gronkowy, miodownik melisowaty, oraz gatunek charakterystyczny tego zespołu, rzadko spotykany żywiec dziewięciolistny

- **buczyna storczykowa** *Cephalanthero - Fagenion* – najcenniejszy typ lasów bukowych, z występującymi w runie: kruszczykiem szerokolistnym, buławnikiem wielkokwiatowym, żlobikiem korolowym.

Występuje na stokach wniesienia Biesiec

- **buczyna szczyrowa** *Fagus sylvatica - Mercurialis perennis* – bardziej wilgotny typ lasu bukowego, z niewielką domieszką grabu pospolitego, lipy drobnolistnej i modrzewia europejskiego, oraz z bujnym runem, w skład którego wchodzi takie gatunki jak szczyr trwały, przytulie i perłówki, oraz z dobrze rozwiniętym podszytem. Występuje w rez. „Lesisko” oraz w okolicach Ligoty Dolnej

- **grąd subkontynentalny** *Tilio - Carpinetum* – obejmuje drzewostan grabowo-lipowy z udziałem w runie wilczomleczka słodkiego, groszku wiosennego i czyścica leśnego. Płaty grądowe w formie silnie zdegradowanej występują w Czarnocinie oraz na północno-wschód od Leśnicy

- **łęg jesionowo-olszowy** *Circae - Alnetum* – występuje na niewielkich obszarach, głównie na podmokłych terenach w Jasionej (Heliosz, obszar źródłiskowy)

- **las klonowo-lipowy** *Aceri - Tilietum* – nie w pełni wykształcony, w drzewostanie dominuje lipa drobnolistna, obok niej rośnie również lipa szerokolistna, klon zwyczajny, klon jawor i jesion wyniosły. Występuje w stokach wąwozu w Porębie.

Na terenie Parku występują również różnego rodzaju łądowe ekosystemy nieleśne, reprezentowane przez: zbiorowiska naskalne, zarośla i murawy, trawiaste zbiorowiska łąkowe, antropogeniczne nitrofilne zbiorowiska pól uprawnych i jednorocznych roślin terenów ruderalnych, nitrofilne zbiorowiska zrębów, okrajków, terenów wydeptanych i ruderalnych oraz szczątkowo ekosystemy wodne, szuwarowe i torfowiskowe.

Spośród obecnych tutaj typów siedlisk przyrodniczych, 12 z nich jest objętych ochroną.

Galązka
grabu

Drzewostan bukowy
w rezerwacie
„Biesiec” (MZ)

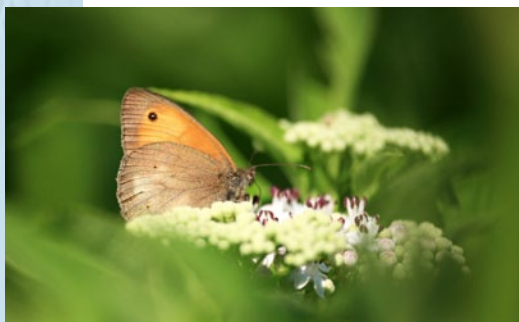
Fauna Parku

Bezkręgowce

Masyw Chełmu stanowi bardzo interesujący teren badań faunistycznych. To obszar m.in. z bogatym światem bezkręgowców. Gromada mięczaków reprezentowana jest tu licznie przez ślimaki. Do najbardziej znanych i najliczniej występujących należy ślimak winniczek. Żyją tu zwłaszcza ślimaki z rodzin: świrdrzykowatych, krążałkowatych, szklarkowatych i ślinikowatych. Annogórskie murawy i buczyny są doskonałym

siedliskiem dla pająków. Można tu spotkać takie rzadkości jak: *Mecopisthes silus*, *Tapinocyba affinis*, *Asthonargus paganus*, *Prosopotheca comiculatus*, *Lepthyphantes nodifer*. Pluskwiaki różnoskrzydłe stanowią liczną grupę reprezentowaną przez 184 gatunki, wśród nich najliczniejsze są tasznikowate. Niezwykle bogata jest grupa chrząszczy, zwłaszcza z rodzaju biegacz (5 gatunków objętych ochroną). W ostatnich latach wykazano również 13 gatunków ważek, z czego 3 tworzą stałe populacje na obszarze Parku. Jednak najpiękniejszymi przedstawicielami owadów są motyle, występujące w dużym skupieniu na Ligockiej Górze Kamiennej. W latach 60 XX w. naliczono ich tu prawie 600 gatunków. Jednak, podobnie jak na terenie całego kraju, obserwuje się zmniejszenie liczby gatunków motyli. Obecnie stwierdzono występowanie 86 gatunków (co stanowi 53% fauny motyli dziennych Polski) i 567 nocnych (19% fauny krajowej). Spośród stwierdzonych gatunków 3 podlegają ochronie gatunkowej: modraszek arion, czerwończyk nieparek (ochrona ścisła) i paź żeglarczyk (ochrona częściowa) - motyle dzienne.

Poniżej, od góry:
Poranne łowy lisa (S0):
Borsuk (S0):
Dostojka łąkonia (MZ):

Kręgowce

Řyby, płazy i gady

Mała ilość cieków powierzchniowych oraz otwartych zbiorników wodnych spowodowała, że ryby (3 gatunki) i płazy (9 gatunków) reprezentowane są nielicznie i przez dosyć pospolite gatunki. Najczęściej występują tu: żaby trawne i ropuchy szare. Rzadziej spotykane są żaby moczarowe, ropuchy zielone, paskówki, rzekotki drzewne i grzebiuszki ziemne. Tylko w zbiornikach wodnych czasami spotkać można żaby wodne i traszki zwyczajne. Najliczniej występującymi gadami są jaszczurki. Na całym obszarze Parku spotkać można jaszczurki zwinki i żyworodne, nieco rzadziej padalce. Do najefektywniejszych gadów zamieszkujących Park należą chronione węże: zaskroniec, gniewosz plamisty i żmija zyzgakowata.

Ptaki

Awifauna Parku reprezentowana jest przez 128 gatunków ptaków, w tym 83 lęgowych, głównie pospolicie występujących. Pozostałe to ptaki zalatujące na obszar Parku w okresie lęgowym, przelotne i zimujące. Na szczególne wyróżnienie zasługuje grupa ptaków drapieżnych: myszołów zwyczajny, jastrząb, krogulec, pustułka, kobuz oraz sowy: płomykówka, puszczyk, pójdzka i uszatka. Z rzadszych i ciekawszych ptaków lęgowych należy wymienić:

mucholówkę białoszyją i małą, gołębia siniaka, pliszkę górską, dudka, jarzębatkę, ortolana, derkacza i dzięcioły: czarnego,

średniego i zielonosiwego. Na tym obszarze spotkać można również wiele ciekawych gatunków, które jednak lęgi odbywają poza parkiem, a na jego teren jedynie zalatują, są to: bielik, bocian czarny, kania ruda i błotniaki: stawowy i łąkowy. W okresie jesienno-zimowym zaobserwować można: jemioluski, krzyżodzioby świerkowe, orzechówki, gile i jery. Z ptaków łownych występują tu bażanty i kuropatwy.

Ssaki

Ze zwierzyny leśnej w lasach możemy spotkać m.in.: roślinożerne sarny i jelenie, wszystkożerne dziki, lisy, borsuki, kuny leśne, a także zające szaraki.

Duża liczba potencjalnych kryjówek zimowych i letnich sprawia, że mają tu miejsca hibernacji i rozrodu nietoperze (10 gatunków), m.in. nocek duży i mopek Barbastella (gatunki priorytetowe sieci Natura 2000 znajdujące się w Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG), gacek brunatny i szary, mroczek późny i pozłocisty oraz karlik malutki.

Z gatunków objętych ochroną największymi osobliwościami Parku są: orzesznica, gronostaj, łoś i popielica. Pola i łąki zamieszkują: myszy polne, norniki darniówki, tchórze i krety.

W parkach i lasach spotkać można liczne wiewiórki. Intensyfikacja upraw rolnych w latach 70-tych XX w. prawdopodobnie przyczyniła się do wyginięcia rzadkiego gryzonia - susła moregowanego. Śląsk

Opolski był jedynym miejscem w Polsce, gdzie gryzoń ten występował. Obecnie najbliższa jego populacja, po udanej reintrodukcji, znajduje się na lotnisku w Kamieniu Śląskim i w jego najbliższym sąsiedztwie.

Jedynymi niepożądanymi na terenie Parku gatunkami, z uwagi na swoje obce (nie rodzime) pochodzenie są: norka amerykańska i jenot - wyrządzające szkody w lasach i uprawach rolnych.

Walka
myszołowów (S0)

Po lewej:
Dzięcioł duży (MZ)

Poniżej:
Orzesznica (MZ)

Walory kulturowe

Czynnikiem wzbogacającym walory przyrodnicze tego obszaru są zabytkowe parki w: Lichyni, Wysokiej i Żyrowej. Rosną w nich drzewa objęte ochroną pomnikową (patrz: pomniki przyrody) oraz drzewa o rozmiarach predysponujących do objęcia ochroną. Spotkać tutaj można gatunki obcego pochodzenia.

Spośród innych parków krajobrazowych w Polsce ten wyróżnia się dużą ilością zabytków kultury materialnej. Na terenie parku znajduje się ponad 200 zabytkowych obiektów. Należą do nich m.in.: zespół klasztorny w Górze św. Anny z bazyliką św. Anny, annogórska kalwaria, zespół pałacowo-parkowy w Żyrowej, kościoły w różnych stylach architektonicznych niemal w każdej miejscowości, kamienie, olbrzymia ilość kapliczek, krzyży i przydrożnych figur świętych, amfiteatr skalny. Z kolei obiekty architektury przemysłowej, to: piece wapiennicze, młyny wodne i wiatraki.

W celu ochrony dziedzictwa kulturowego Polski obszar krajobrazu kulturowego Góry św. Anny wytypowany został w 1993 r. na zlecenie UNESCO na Listę Światowego Dziedzictwa.

W 2004 r. „Górę Świętej Anny - komponowany krajobraz kulturowo-przyrodniczy” uznano za **Pomnik Historii** (forma ochrony zabytków). Celem jego ochrony jest zachowanie, ze względu na wartości kulturalne, założenia kalwaryjskiego, jako przykładu zespolenia obiektów architektury z otwartym krajobrazem, będącego jednocześnie materialnym świadectwem przenikania się kultur, religii i postaw patriotycznych. Obecnie w Polsce mamy 60 pomników historii, a są wśród nich takie perełki jak np.: kopalnia soli w Wieliczce czy zespół zamku krzyżackiego w Malborku.

Wieża pałacu
w Żyrowej (MZ)

Inne formy ochrony przyrody na obszarze Parku

Rezerваты Przyrody

Na terenie Parku znajduje się 6 rezerwatów przyrody: w tym:

- rezerwat geologiczny „Góra św. Anny”
- rezerwat florystyczny „Ligota Dolna”
- rezerwat leśny „Lesisko”
- rezerwat leśny „Grafik”
- rezerwat leśny „Boże Oko”
- rezerwat leśny „Biesiec”

Rezerwat geologiczny „Góra św. Anny”

utworzono w 1971 r. w części dawnego wyrobiska po eksploatacji nefelinitu i wapieni w Górze św. Anny. Na niewielkiej powierzchni wynoszącej zaledwie 2,58 ha występuje ciekawa i skomplikowana budowa geologiczna oraz wyjątkowa roślinność. Przedmiotem ochrony jest tutaj strefa kontaktu skał pochodzenia wulkanicznego ze skałami osadowymi okresu triasu i kredy. Zjawiska wulkaniczne związane są z trzecieorzędownymi ruchami tektonicznymi, jakie zachodziły w Sudetach. W celu umożliwienia odbywania zajęć edukacyjnych na terenie całego wyrobiska wyznaczono ścieżkę dydaktyczną z tablicami opisującymi różnorodność geologiczną tego miejsca (patrz: ścieżka dydaktyczna w rez. geologicznym).

Innym miejscem godnym uwagi jest kamieniołom położony na Ligockiej Górze Kamiennej w okolicy miejscowości Ligota Dolna. Ligocka Góra Kamienna to najdalej na północ wysunięte w Parku Krajobrazowym „Góra Św. Anny” wzgórze, o płaskiej partii grzbietowej. Wierzchołowa wzgórza posiada kształt owalny o wymiarach 350m x 750m. Trzon Ligockiej Góry Kamiennej budują wapień środkowego triasu: warstwy gogolińskie i górażdzańskie. Kamieniołom składa się z dwóch poziomów: poziom dolny tworzą górne warstwy gogolińskie, poziom górny stanowią warstwy górażdzańskie. W podłożu górnej platformy wydobywczej widać dobrze zachowane ripelmarki – struktury prądowe powstałe w wyniku falowania wody. Współcześnie można je obserwować na dnie, w strefie przybrzeżnej rzek i jezior.

Na północno-zachodnim i południowo-zachodnim zboczu w 1959 r. na powierzchni 4,90ha utworzono rezerwat „Ligota Dolna”

w celu ochrony pozostałości kserotermicznych zbiorowisk roślinnych. Rezerwat ten jest unikalnym obiektem florystycznym i faunistycznym. Występują tu trzy zbiorowiska roślinne: murawa naskalna, niska i luźna murawa kserotermiczna oraz murawa kserotermiczna uboga, a także zespół zarośli krzewiastych z ligustrem pospolitym, śliwą tarniną, szakłakiem pospolitym, głogiem jednoszyjkowym i dziką

różą. Prawdziwymi rarytasami są: czosnek skalny, rozchodnik biały, szparag lekarski, goździk kartuzek, przegorzan kulisty, ozanka pierzastosieczna, pajęcznica gałęzista, czosnek skalny. Z roślin chronionych należy wymienić: len austriacki, dziewięciosa bezłodygowego, goryczuszkę orzęsioną i orlika pospolitego.

Rezerwat geologiczny „Góra Św. Anny” (MZ)

Lej krasowy w nieczynnym kamieniołomie w Ligocie Dolnej (MZ)

Rezerwat „Lesisko” utworzony został w 1997 r. na południowych stokach Garbu Chełmu, gdzie ochroną objęto fragment buczyny z udziałem dębów i modrzewi. Malowniczość i łatwa dostępność tego obszaru sprawia, że jest on najbardziej ze wszystkich rezerwatów leśnych narażony na antropopresję. Rośnie tu większość występujących w Parku chronionych i rzadkich roślin leśnych.

Pomiędzy Leśnicą a Czarnocinem usytuowany jest rezerwat „Grafik” (utworzony w 1997 r.). Jego nazwa nawiązuje do tragicznej śmierci hrabiego (po niemiecku: *graf*) Renarda, do której doszło podczas polowania w tamtejszych lasach oraz do znajdującego się tam pomnika upamiętniającego to wydarzenie. W rezerwacie dominuje 140-letni drzewostan bukowy rosnący na grubej warstwie lessu, podatnego na erozję wodną. Wyróżniono tu trzy zbiorowiska leśne:

Narcyzica:
samcza (MZ):

Buławnik:
czerwony (MZ):

kwaśną buczynę niżową, żyzną buczynę niżową i żyzną buczynę sudecką (zobacz: ekosystemy leśne).

Na zachód od miejscowości Klucz położony jest rezerwat „Boże Oko” (1997 r.). Jego nazwa pochodzi od kapliczki znajdującej się w pobliżu rezerwatu. Teren ten jest również niezwykle malowniczy. Suche doliny o szerokich dnach i głębokie parowy o stromych zboczach oraz leje krasowe dodają mu swoistego uroku. Dominuje tu również buk w wieku 145-165 lat. W domieszcze zaś występuje modrzew europejski, świerk pospolity, grab zwyczajny, brzoza brodawkowata i sosna pospolita.

Rezerwat „Biesiec” (1997 r.) obejmuje dwa wzniesienia: Biesiec i Wysocką Górę z malowniczymi wychodniami wapienia. Przedmiotem ochrony jest 140-letni

drzewostan bukowy z udziałem licznych chronionych i rzadkich roślin. Rośnie tu m.in. zanokcica skalna, paprotka zwyczajna, czerniec gronkowy, wawrzynek wilczyłyko, miodownik melisowaty, lilia złotogłów, konwalia majowa, śnieżyczka przebiśnieg i storczyki: kruszczyk szerokolistny, kruszczyk rdzawoczerwony oraz żłobik koralowy.

Pomniki przyrody

Na terenie parku krajobrazowego znajdują się cztery pomniki przyrody:

- ok. 190-letnia lipa drobnolistna - rosnąca w parku przykościelnym w miejscowości Wysoka
- ok. 240-letni klon jawor - rosnący w parku w Wysokiej
- ok. 240-letni klon jawor - przy wczesnogotyckim kościele św. Mikołaja w Żyrowej
- stożek tułów wulkanicznych (skały powstałe ok. 27-23 mln lat temu) - rez. geologiczny w Górze św. Anny

Natura 2000

Inną formą ochrony przyrody mieszcząca się w większości na terenie Parku Krajobrazowego „Góra Św. Anny” jest zaproponowany w 2004 r. **obszar specjalnej ochrony siedlisk (SOO) Góra Świętej Anny** o kodzie PLH 160002 **Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000**, wdrażanej przez kraje członkowskie Unii Europejskiej od 1992 r.

Celem Natury 2000 jest zachowanie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt zagrożonych wyginięciem w skali Europy, oraz typowych, wciąż jeszcze powszechnie występujących siedlisk przyrodniczych, charakterystycznych dla 9 regionów biogeograficznych. Na obszarach „naturowych” uwagę poświęca się przede wszystkim zachowaniu regionalnej bioróżnorodności.

Występuje tu 12 rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG, z czego największą powierzchnio reprezentację osiągają kwaśne oraz żyzne buczyny; dobrze reprezentowane są też ekstensywnie użytkowane niżowe i górskie łąki.

Na terenie ostoi występuje około 23 gatunków roślin chronionych w Polsce oraz około 40 gatunków uznawanych za rzadkie lokalnie.

Jak poznać piękno Parku?

Poznanie opisanych walorów przyrodniczo - krajobrazowych i wartości kulturowych umożliwiają wytyczone szlaki piesze i rowerowe, jednak dokładne poznanie wszystkich walorów Parku umożliwiają specjalne ścieżki zwane ścieżkami dydaktycznymi. Jak sama nazwa wskazuje służą one głównie do odbywania zajęć dydaktycznych.

Są to następujące ścieżki:

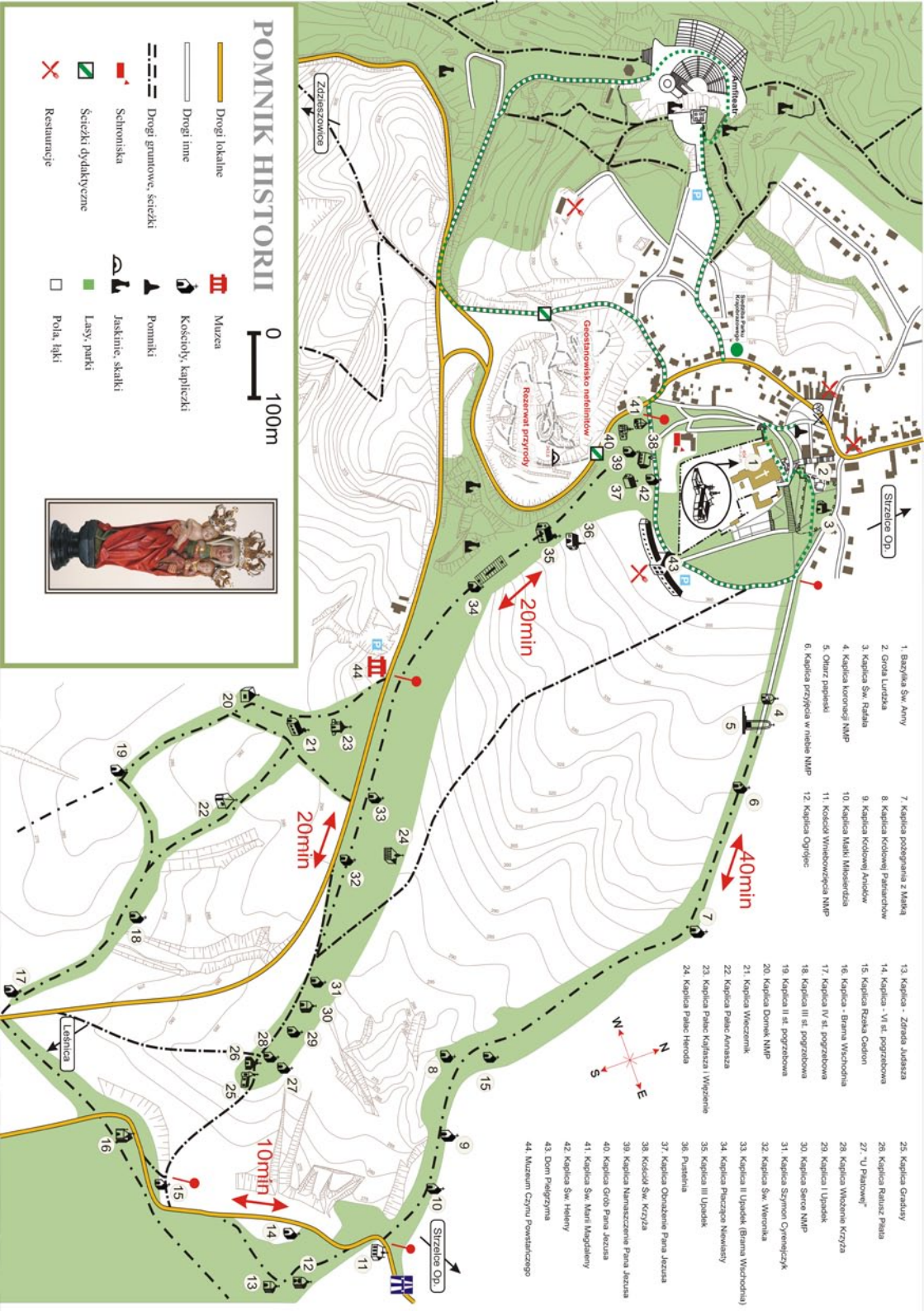
- „Wokół Góry św. Anny” (w przeważającej części o charakterze kulturowym)
- „Z Żyrowej do Góry św. Anny przez rez. Lesisko” (przyrodniczo-kulturowa)
- „Z Góry św. Anny do Ligoty Dolnej przez Żyrową” (przyrodnicza)
- „Z Góry św. Anny do Zalesia Śląskiego przez rez. Grafik i Boże Oko” (przyrodnicza)
- ścieżka dydaktyczna w rez. geologicznym (głównie przyroda nieożywiona)

Dokładny opis ścieżek znajdują Państwo w dalszej części przewodnika.

POMNIK HISTORII

0 100m

- Drogi lokalne
- Drogi inne
- Drogi granitowe, szlaki
- Schroniska
- Szlaki dydaktyczne
- Restauracje
- Muzea
- Katedry, kaplice
- Pomniki
- Jaskinie, skałki
- Lasy, parki
- Pola, łąki

1. Bazylika Św. Anny
2. Grota Łutczaka
3. Kaplica Św. Rafała
4. Kaplica koronacji NMP
5. Ołtarz papieski
6. Kaplica przyfrycza w mieście NMP
7. Kaplica poświęcona z Matką
8. Kaplica kolumny Prastawców
9. Kaplica Kolumny Aniołów
10. Kaplica Matki Misericordiae
11. Kościół Wniebowzięcia NMP
12. Kaplica Opatrycy
13. Kaplica - Zdrzenia Juddasa
14. Kaplica - VI st. pogrzebowa
15. Kaplica Królowej Aniołów
16. Kaplica - Brama Wschodnia
17. Kaplica IV st. pogrzebowa
18. Kaplica III st. pogrzebowa
19. Kaplica II st. pogrzebowa
20. Kaplica Dawnek NMP
21. Kaplica Wschodnia
22. Kaplica Pałac Annasza
23. Kaplica Pałac Kajłajasa i Wyszewna
24. Kaplica Pałac Herolda
25. Kaplica Granary
26. Kaplica Relizac Pała
27. "U. Piłchow"
28. Kaplica Wschodnia Krzyża
29. Kaplica I Lipulek
30. Kaplica Srebrak NMP
31. Kaplica Szymon Cywielicki
32. Kaplica Św. Weronika
33. Kaplica II Lipulek (Brama Wschodnia)
34. Kaplica Pińczakow Nowaszy
35. Kaplica III Lipulek
36. Prastawka
37. Kaplica Chrzestowa Para Jezusa
38. Kościół Św. Krzyża
39. Kaplica Namaszczona Para Jezusa
40. Kaplica Ode Para Jezusa
41. Kaplica Św. Marii Magdaleny
42. Kaplica Św. Heleny
43. Dom Pielgrzyma
44. Muzeum Czynu Prastawickiego

Ścieżki dydaktyczne

PARK KRAJOBRAZOWY "GÓRA ŚW. ANNY"

G. Szpica

0 1000m

1:55 000

LEGENDA

	Autostrada		Granice rezerwatów przyrody		Ruiny, zabytki architektury
	Drogi krajowe		Granica Parku Krajobrazowego		Muzea, pałace i dwory zabytkowe
	Drogi inne		Otulina Parku		Kościoły, klasztory, kapliczki
	Drogi gruntowe, ścieżki		Ścieżki dydaktyczne		Pomniki
	Linie kolejowe, stacje PKP		Parking, stacje paliw		Jaskinie, skałki
	Znakowane szlaki turystyczne		Restauracje, schroniska		Lasy, parki

Rokicie

Raszowa

GÓRA ŚW. ANNY

Ścieżka dydaktyczna „Wokół Góry św. Anny”

Długość trasy: 5 km

Czas trwania wędrówki: ok. 2,5 h

Wędrówkę rozpoczynamy spod siedziby Parku w Górze św. Anny (ul. Leśnicka 10), obok której znajduje się tablica - mapa oraz fragment wapienia muzułowego z opisem. Po zapoznaniu się z ich treścią skręcamy za siedzibą Parku w dół i granitową drogą dochodzimy do pierwszego historycznego

obiektu - Pomnika Czynu Powstańczego, projektu znakomitego krakowskiego rzeźbiarza, Xawerego Dunikowskiego. Pomnik, wybudowany w 1955 r., upamiętnia Polaków poległych w walkach III Powstania Śląskiego. Niewiele osób zdaje sobie sprawę, że w tym samym miejscu znajdowało się wcześniej mauzoleum zbudowane w okresie niemieckiego nazizmu, a zburzone po wojnie w 1945 r.

Pomnik Czynu Powstańczego jest wzorcowym przykładem nurtu sztuki obowiązującej w tym okresie – socrealizmu. W zamysle autora jest pomnikiem mówiącym o historii Śląska i walce jego ludu o polskość tych ziem. Składa się z czterech granitowych masywnych słupów (pylonów) zwieńczonych granitowymi belami (architrawy). Potężne bloki granitowe, którymi jest obłożony, zostały sprowadzone z karkonoskich kamieniołomów. Pomnik przedstawia otwarty dom Śląski z symbolicznym ogniskiem domowym - zniczem. Na zniczu Dunikowski umieścił polskie odznaczenia bojowe: Order Krzyża Grunwaldu i Śląski Krzyż Powstańczy. Na granitowym podeście przy pylonach stoją płaskorzeźby przedstawiające Śląskie społeczeństwo: kobietę z dzieckiem, hutnika, górnika i rolnika. Na zewnętrznych ścianach umieścił ołowiane ryty, które przedstawiają w artystycznym skrócie dzieje polskiego Śląska. Pod architrawem znajdują się elementy przedstawiające florę i faunę.

Poniżej pomnika znajduje się największy w Polsce amfiteatr skalny, wybudowany w dawnym kamieniołomie wapienia. Pomnik i amfiteatr skalny leżą w dolinie zwanej przez miejscowych Krowikiem (Krowim Dołem) albo Kuhtal. Amfiteatr zaprojektowany na ok. 30 tys. miejsc powstał w latach 1934-38 i służył jako miejsce zgromadzeń nazistów.

Pomnik Czynu Powstańczego (MZ)

Adolf Hitler po objęciu władzy, jako kanclerz III Rzeszy przystąpił do wznoszenia obiektów, które propagowałyby siłę i potęgę narodu niemieckiego. Na terenie całej Rzeszy budowano potężne amfiteatry, w których wystawiano propagandowe sztuki. Nieważni, annogórski kamieniołom wchodził wówczas w skład żyrowskiego majątku, którego właścicielami byli hrabiowie von Francken-Sierstorff. Zostali oni zmuszeni do oddania tego terenu władzom niemieckim. Prace przy budowie Górnos Śląskiego Miejsca Pamięci rozpoczęły się już w 1934 r. i objęły 38 ha kamieniołomu. W planach przewidziano budowę: pomnika-mauzoleum, amfiteatru oraz schroniska młodzieżowego. Całość stanowić miała swoistą przeciwwagę dla annogórskiego sanktuarium. Planowano tutaj wielkie zgromadzenia ludowe. Amfiteatr został zaprojektowany na 7 tysięcy miejsc siedzących oraz 23 tysiące stojących (dla drużyn, pocztów sztandarowych i orkiestry). Docelowo wykorzystując całą jego pojemność może przyjąć ok. 50 tys. ludzi. Kompleks został zaprojektowany przez architektów z Berlina – Franza Böhmera i Georga Petricha. Natomiast twórcą mauzoleum był znany niemiecki architekt Robert Tischler, który nadał mu military charakter. Z daleka mauzoleum przypominało wieżę czołgu. Cylindryczna budowla z potężnymi przyporami zbudowana była z miejscowego wapienia, za wyjątkiem granitowej konstrukcji wspierającej. Do wnętrza prowadziły masywne drzwi umieszczone od strony zachodniej. Wnętrze było doświetlone jedynie wąskimi pionowymi otworami i składało się z dwóch części. Do niższej części wykutej w skale tzw. Hali Zmarłych prowadziły schody. W niej znajdował się wyrzeźbiony na miejscu z porfiru posąg niemieckiego wojownika oraz wykute w wapiennej skale nisze krypt z płytami sarkofagów, w których umieszczono ekshumowane ciała niemieckich (ok. 50) żołnierzy poległych podczas III Powstania Śląskiego. Hala była pokryta wewnętrzną kopułą z latarnią opartą na granitowej konstrukcji. Ściany ozdobiono kolorową (z przewagą złotą), kamienną mozaiką, która przedstawiała orła i swastykę. Oficjalnego otwarcia pomnika dokonano 22 maja 1938 roku. Ze względu na urządzone tu propagandowe uroczystości o charakterze nazistowsko-nacjonalistycznym, obiekt ten nie cieszył się sympatią ludu Śląskiego. Kalendarz imprez był tak opracowany, że zbiegał się z ważnymi obchodami religijnymi, co bardzo irytowało Śląskich katolików. 16

►► października 1945 r. podczas pierwszych po wojnie powiatowych dożynek połączonych ze zlotem Związku Weteranów Powstań Śląskich, wysadzono pomnik–mauzoleum. Na jego miejscu po wieloletnim okresie starań o finanse i poszukiwaniu odpowiedniego projektu wybudowano Pomnik Czynu Powstańczego.

W latach PRL miejsce to było wykorzystywane do organizacji masowych imprez o charakterze politycznym. W okresie III RP Pomnik odwiedzili prezydenci: Lech Wałęsa, Aleksander Kwaśniewski i Bronisław Komorowski oraz reprezentujący Lecha Kaczyńskiego – szef gabinetu Władysław Stasiak, a także premierzy Krzysztof Bielecki i Jerzy Buzek.

W dalszą drogę udajemy się ścieżką biegnącą koło pieca wapienniczego (wapiennika). Idziemy piękną trasą przez las mieszany z bukiem zwyczajnym, brzozą brodawkową i klonem jaworem. Spotykamy tutaj rośliny chronione: buławnika mieczolistnego, bluszczu pospolitego, kopytnika pospolitego i przylaszczkę pospolitą.

Znajdujemy się w najbardziej malowniczej części Parku na pięknie wybrukowanej drodze, nieco wzniesionej ponad parowy. Pagórkowaty teren oraz przepiękny drzewostan nadają temu miejscu niepowtarzalny koloryt, szczególnie w okresie jesiennym. Dochodzimy do

obniżenia terenu, który miejscowi nazywają Dołem Petroneli. Nazwa miejsca nawiązuje do powszechnie lubianej, mieszkającej w tym miejscu pustelniczki Petroneli Korzeniowskiej. Jest ona bohaterką powieści Karola Miarki pt. „Petronela. Pustelnica z Góry św. Anny”. Była szlachcianką i pochodziła z Wołynia. Mieszkała 50 lat w pustelni, którą wybudowała z własnych środków w Krowioku. Zmarła w 1811 r. i została pochowana w Kaplicy św. Krzyża.

Dalej trasa prowadzi nas do asfaltowej drogi Góra św. Anny – Zdzieziszowice. Tutaj skręcamy w lewo i wchodzimy na brukowaną drogę obok zajazdu. Tuż za punktem pomiarowym wchodzącym w skład sieci

„Monitoringu ochrony środowiska” znajduje się brama, prowadząca do wnętrza kamieniołomu objętego w części ochroną rezerwatową.

W ostatnim czasie w kamieniołomie prowadzi się działania mające na celu odtworzenie siedlisk przyrodniczych przy jednoczesnym wyeksponowaniu najcenniejszych walorów geologicznych tego miejsca. Po krótkim zwiedzaniu rezerwatu (dokładny opis rezerwatu – patrz ścieżka geologiczna) udajemy się na drogę, ➡

która prowadzi do ul. Powstańców Śląskich. Wspinając się pod górę dochodzimy do rozdroża i kierujemy się w stronę al. Jana Pawła II, prowadzącej przez kalwarię annogórską obsadzoną wiekowymi lipami.

Idziemy asfaltową dróżką przez teren kalwarii, mijając budynek, w którym mieści się przedszkole i schronisko młodzieżowe. Rosną tu dwie olbrzymie lipy: drobnolistna i szerokolistna. Po prawej stronie pozostaje kościół św. Krzyża, jedno z miejsc wiecznego spoczynku Gaszynów.

Budowniczym kalwarii był Jerzy Adam Gaszyna, właściciel państwa: Olesno, Polska Cerekiew, Żyrowa, Kietrz i Hulczyn. Za wzór posłużyła mu istniejąca od pół wieku kalwaria w Zebrzydowicach (obie kalwarie są bardzo podobne). Prof. F. Marek twierdzi, że projekt Kalwarii Zebrzydowskiej wykonał Hieronim Strzałow, który był dworzaniem Mikołaja Zebrzydowskiego i wywodził się ze Śląska. Gaszyna otrzymał gotowe projekty od członków rodu Strzałow, którzy byli zbyt biedni, by móc podjąć się tak olbrzymiej inwestycji.

Budowa kalwarii na Garbie Chełmskim trwała 9 lat. Dostosowaniem projektów poszczególnych kaplic do miejscowych warunków zajął się architekt z Opola (z pochodzenia Włoch) – Dominik Signo (lub też Secco). Koszt tej inwestycji na tamtejsze czasy wyniósł 100 tys. guldenuw reńskich. Zaraz po zakończeniu prac hrabia Jerzy Adam Gaszyna wystąpił do reformatów małopolskich z prośbą o przyjęcie oddanych w 1709 r. dla ludu kaplic kalwaryjskich. Franciszkanie stwierdzili, że nie są w stanie oddelegować braci do obsługi kalwarii, zaproponowali więc, by hrabia zatrudnił księży. Tak się jednak nie stało i prawie przez pół wieku kalwaria nie miała swojego gospodarza. W 1755 r. na pruskim Śląsku powstała prowincja Śląska pod wezwaniem św. Jadwigi. Była ona zainteresowana przejęciem klasztoru i kalwarii na Górze św. Anny. Zagrożenie ze strony Prus spowodowało, że kapituła oo. Franciszkanów prowincji małopolskiej przyjęła kalwarię. Wybrali również franciszkanina, ojca Stefana Staniewskiego do obsługi wszystkich spraw związanych z ruchem pątniczym. W latach 1756–64 Antoni Gaszyna zwany Mocnym, VI ordynat żyrowski, osobiście nadzorował porządkowanie zarosniętego terenu kalwarii i restaurację mocno zdewastowanych kaplic. Zbudował również 10 nowych kaplic Maryjnych, które poświęcono w uroczystość Podwyższenia Krzyża Świętego w 1764 r. Dwa lata później ojciec Stefan opracował program nabożeństw odprawianych na kalwarii, który niewiele zmieniony funkcjonuje do dnia dzisiejszego. W tym też czasie ojciec Wacław Waxmański napisał modlitewnik pt. „Nowa Jerozolima albo Kalwaryja całej Męki Jezusowej i Bolesnej Matki Jego Maryi Panny wyrażająca drogi na Górze św. Anny, nazwanych od jasnie wielmożnych fundatorów graów de Gaschin, wystawiona zaś roku Pańskiego 1764, w uroczystość Podwyższenia Krzyża św. zaprowadzona”. W 1781 r. hrabia Antoni Gaszyna ufundował najpiękniejszą kaplicę kalwaryjską, kaplicę Świętych Schodów – Gradusy oraz cztery lata później kaplicę św. Marii Magdaleny – swój przyszły grobowiec. W latach 1864–66 z materiałów pozyskanych przez pielgrzymów wybudowano Kaplicę III Upadku, której fundamenty sfinansował miejscowy pustelnik. W czasie rządów gwardiana Atanazego ponownie przeprowadzono renowację kalwarii, opuszczoną i zdewastowaną w czasie 12-letniej nieobecności oo. Franciszkanów, spowodowanej Kulturkampfem.

Przechodzimy obok olbrzymiego gmachu Domu Pielgrzyma, by podziwiać przepiękną panoramę krasowego wąwozu w Porębie. Na polu uprawnym graniczącym z aleją ➡

lipową znajduje się odnowiony ołtarz papieski. To tu miało miejsce historyczne wydarzenie – nieszpory odprawione przez Jana Pawła II podczas jego drugiej pielgrzymki do Ojczyzny.

Ołtarz papieski (M2)

Po raz pierwszy Karol Wojtyła przebywał na Górze św. Anny w roku 1955. Wtedy, jako młody profesor był wykładowcą na kursie duszpasterskim dla księży Diecezji Opolskiej. Po raz drugi przybył na to miejsce już jako papież Jan Paweł II – 21 czerwca 1983 roku. Przewodniczył wtedy uroczystym nieszporem, w których wzięły udział rzesze pielgrzymów. Śladem pozostałym do dziś po tej wizycie jest Ołtarz Papieski. Po niesporach maryjnych Jan Paweł II udał się do bazyliki na spotkanie z franciszkanami, w trakcie którego otrzymał w darze figurkę św. Franciszka z ptaszkami.

Wracamy na trasę prowadzącą na szczyt Góry św. Anny, gdzie usytuowana jest Bazylika Mniejsza św. Anny, Klasztor oo. Franciszkanów oraz Grota Lurdzka, wybudowana w latach 1914-1918 w dawnym kamieniołomie nefelinitu. Plac przed grota, zwany Rajskim Placem, otoczony jest stacjami Drogi Krzyżowej.

• Po lewej:
• Aleja lipowa
• im. Jana Pawła II (MZ)

• Grota Lurdzka (MZ)

Grota Lurdzka wybudowana została na wzór grotty z objawień w Lourdes. Na szczycie umieszczono figurę Najświętszej Marii Panny z Lourdes o wysokości 2,10 m. Początkowo taras, na którym odbywały się uroczystości znajdował się tylko pod samą grota. W 1965 r. został rozbudowany i wysunięty o kilka metrów. Obecny taras został przebudowany w latach 1997-1999. Plac przed grota otoczono stacjami drogi krzyżowej, które są zbudowane z występujących w okolicy wapieni i dużych głazów narzutowych. Każda stacja drogi krzyżowej zbudowana jest w innym stylu. We wnękach znajdują się płaskorzeźby wykonane w latach 1914-1916. Na środku placu stoi kaplica św. Rafała, wybudowana na początku XVIII w. Wnętrze kaplicy ozdobiono malowidłami przedstawiającymi aniołów. Kaplica św. Rafała to pierwsza stacja obchodów kalwaryjskich. Na placu przed grota i na urwistym zboczu góry, może równocześnie zgromadzić się kilkanaście tysięcy osób. Obok pielgrzymek o wieloletniej tradycji, jak obchody kalwaryjskie, pielgrzymka dzieci, mężczyzn i młodzieńców, odbywają się tutaj pielgrzymki orkiestr kalwaryjskich, strażaków, hodowców gołębi, zaprzęgów konnych, motocyklistów i rowerzystów.

Obok bazyliki znajduje się rzeźba przedstawiająca św. Franciszka - patrona ekologów. Następnie zwiedzamy ponad

500-letnie miejsce kultu religijnego, związanego z cudowną figurą św. Anny Samotrzeciej.

Figura św. Anny Samotrzeciej przedstawia trzy postaci: w samym środku w postawie stojącej jest św. Anna, która trzyma na lewym ramieniu swoją córkę Maryję, a na prawym wnuka - Jezusa. Św. Anna ubrana jest w zieloną suknię (kolor nadziei) i czerwony płaszcz (kolor miłości). W długą sukienkę odziana jest również postać Maryi, nie ma natomiast okrycia Jezus. Te szczegóły są niewidoczne dla pielgrzyma przybywającego do annogórskiego sanktuarium, gdyż wszystkie trzy postacie okrywa szata wotywna. Sukienki św. Anny są w różnych kolorach i zmieniają się zgodnie z okresem roku liturgicznego Kościoła, na przykład: w okresie Adwentu i Wielkiego Postu – kolor fioletowy, w okresie wielkanocnym – biały, w okresie zwykłym – zielony. Na największe uroczystości figura ubierana jest w sukienkę wyszywaną złotą nicią. Figurka św. Anny pochodzi z przełomu XV-XVI w. Została wyrzeźbiona na Śląsku, ale nie znamy warsztatu ani rzeźbiarza. Jest wyrzeźbiona z drewna lipowego i ma 54 cm wysokości bez podstawy. W późniejszym okresie dodano do figury 12-centymetrowy postument z drewna bukowego. Figurka św. Anny Samotrzeciej znajdowała się przez długi

► czas w ołtarzu bocznym (ołtarz św. Józefa). Dopiero pod koniec XIX w. została przeniesiona do prezbiterium. Obecnie stoi na szczycie ołtarza głównego w tzw. retabulum. Figura na stałe przebywa w ołtarzu głównym i tylko raz w roku jest wyprowadzana w uroczystej procesji na zewnątrz kościoła, w uroczystość odpustową ku czci św. Anny (lipiec). Korony zostały nadane figurze w 1910 r.

Opiekę nad sanktuarium św. Anny i kalwarią sprawują obecnie franciszkanie wrocławskiej prowincji św. Jadwigi Zakonu Braci Mniejszych. Kontynuują ►

► oni dzieło małopolskich franciszkanów, sprowadzonych tutaj w 1655 r. na usilne prośby Melchiora Ferdynanda Gaszyna.

Kaplica:
Kalwaryjna (MZ)

Pomnik papieża:
Jana Pawła II (MZ)

Po zejściu głównymi schodami oglądamy panoramę okolicznych lasów i miejscowości. Od maja 2000 r. nowym miejscem przystankowym na trasie jest pomnik papieża Jana Pawła II, autorstwa Gustawa Zemły.

Przed przybyciem franciszkanów, kościółek podlegał przez wiele lat proboszczowi z Leśnicy. Właściciel Góry Chełmskiej – hrabia Melchior Ferdynand Gaszyna „powziął zamiar, aby dla nieustającego kultu św. Anny, sprowadzić do kościoła na górę franciszkanów”. Zwracał się do przełożonych zakonnych wielokrotnie, ale zawsze otrzymywał odpowiedź odmowną. Dopiero sytuacja polityczna pozwoliła na realizację zamierzeń hrabiego. W roku 1655 podczas wojny polsko-szwedzkiej, kiedy wojska szwedzkie zagroziły Małopolsce, hetman Czarniecki broniąc Krakowa przed Szwedami nakazał spalić klasztor franciszkanów-reformatów, przylegający do zewnętrznych murów miasta. Istniała obawa, że Szwedzi z łatwością zdołają poprzez zabudowania klasztorne pokonać mury i dostać się do miasta. Wysiedleni franciszkanie udali się do swojego klasztoru w Gliwicach. Za mało było jednak miejsca dla 40 zakonników, w klasztorze przeznaczonym dla kilkunastu osób. W tym czasie hrabia Melchior Ferdynand Gaszyna wystosował trzecią już prośbę do przełożonych zakonnych, zapewniając, że wybuduje klasztor i będzie dbał o utrzymanie zakonników. W obliczu takiej sytuacji i przy takiej prośbie hrabiego, władze zakonne dnia 14 października 1655 r. zdecydowały się wysłać 22 zakonników, by opiekowali się kościołem św. Anny na Górze Chełmskiej. Pierwsi bracia przybyli pod przewodnictwem o. Franciszka Rychłowskiego w uroczystość Wszystkich Świętych tego samego roku. Ponieważ na Górze św. Anny nie było budynku mieszkalnego, pierwszy rok franciszkanie mieszkali przy kościółku cmentarnym w Leśnicy, budując jednocześnie drewniany klasztor na górze. Dnia 6 sierpnia 1656 r. franciszkanie otrzymali klucze do kościoła i akt darowizny terenu, który został rok później potwierdzony przez króla Polski Jana Kazimierza. Franciszkanie byli trzykrotnie z klasztoru wypędzani. Po raz pierwszy w 1810 r. w czasie sekularyzacji. Powrócili dopiero w 1859 r., ale tym razem byli to franciszkanie z Westfalii w Niemczech. Po raz drugi musieli opuścić klasztor w 1875 r. w wyniku dekrétów kulturkampfu. Po dwunastu latach powrócili. Trzecie wypędzenie miało miejsce podczas II wojny światowej. Franciszkanie byli nieobecni w klasztorze w latach 1941-1945.

Ścieżka dydaktyczna w rezerwacie geologicznym

Długość trasy: 1,5 km
Czas przejścia: około 2 godz.

Ścieżkę w geostanowisku i rezerwacie geologicznym rozpoczynamy od bramy zlokalizowanej na zachodniej stronie kamieniołomu przy stacji monitoringu Zakładów ArcelorMittal. Wchodząc na teren geostanowiska, mijamy geometryczne figury ze stali kortenowej, na których umieszczono logo geoparku oraz informacje dotyczące geoparku krajowego Góra św. Anny. Nieopodal znajduje się jedna z największych platform widokowych, umożliwiającą nam podziwianie najniższego poziomu

margli i piaskowców. Margiel to skała barwy białej lub szarej, zbudowana z węglanu wapnia, minerałów ilastych oraz fragmentów pokruszonej fauny (w rezerwacie występują margle piaszczyste). W skale tej zostały znalezione skamieniałości kredowe takie jak: gąbki, jeżowce, małże, amonity. Skład gatunkowy fauny wskazuje, że skała powstała w okresie górnej kredy (ok. 90mln lat temu). Znalezione w geostanowisku skamieniałości można zobaczyć w gablotach siedziby Zespołu Opolskich Parków Krajobrazowych. Piaskowce oraz margle znajdujące się w rezerwacie powstały w morzu kredowym, a ich ocalenie związane jest zapadnięciem się stożka wulkanicznego.

▶ Wejście do
geostanowiska (MZ)

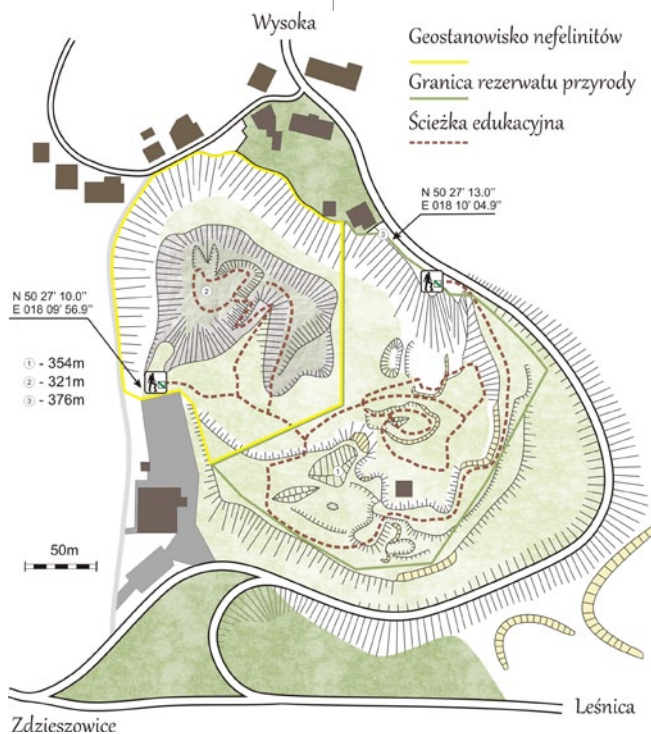

kamieniołomu z wyraźną dominacją skał wulkanicznych. Na platformie w celach edukacyjnych umieszczono siedziska oraz tablice z mapami geologicznymi. Zwiedzanie obszaru geostanowiska umożliwia utwardzona ścieżka, prowadząca w ciekawe geologicznie miejsca. Przy ścieżce umieszczone zostały poziome tablice informacyjne z opisami skał i zjawisk geologicznych. Z platformy widokowej, po przejściu 100m udajemy się utwardzoną ścieżką w lewo. Trasa kieruje nas do stromych schodów, prowadzących do najniższej części dawnego kamieniołomu. Idąc schodami w dół mijamy odsłonięcie

Na tej samej platformie po prawej stronie, nieopodal tablicy z etapami powstania kaldery wulkanicznej, widoczny jest duży blok słabo związłego piaskowca średnioziarnistego barwy jasnej, zbudowanego w głównej mierze z ziaren kwarcu o spoiwie ilastym. Wiek piaskowca datuje się również na górną kredę. Miejscami w piaskowcu znajdują się związki żelaza nadając mu barwę brunatną. Blok piaskowca ma około 3m wysokości, 4m szerokości i rozciąga się wzdłuż skarpy w kierunku zachodnim na długości około 15m. W piaskowcu nie stwierdzono do tej pory fauny, choć niedawno w luźnym bloku na dnie kamieniołomu znaleziono kanał

ucieczkowy (śląd - powstający w wyniku ucieczki organizmu nagle zasypywanego osadem). Schodzimy stromymi schodami na najniższy poziom eksploatacyjny dawnego kamieniołomu, gdzie u podstawy północnej ściany widać duże odsłonięcie nefelinitu z dobrze zachowanymi słupami wulkanicznymi o przekroju 15-20 cm (magma w wyniku stygnięcia kurczy się i pęka, tworząc charakterystyczne słupy). Opuszczamy stanowisko ze słupami i udajemy się w kierunku północno-zachodnim. Docieramy do miejsca gdzie w nefelinicie widać głębokie rozcięcie erozyjne. Powstało ono w wyniku rozmywania skał wodą pochodzącą z rury, zamontowanej w celu ochrony zbocza. Woda opadając z dużym impetem w dół na skały, wplukuje je i transportuje dalej w najniższą część kamieniołomu. W miejscu tym znajduje się również tablica opisująca procesy związane z erozją, transportem i sedimentacją. Idąc ścieżką na południe, tuż przed opuszczeniem najniższego poziomu eksploatacyjnego, ponownie możemy obserwować z innej perspektywy na zachodniej i południowej ścianie kamieniołomu piaskowce, margle oraz

nefelinit. Obserwując je z dołu można zauważyć, że margle zalegają na piaskowcach, a powyżej znajdują się skały wulkaniczne. Najniższą część rezerwatu opuszczamy udając się stromymi schodami w górę, kierując się ponownie do głównej ścieżki. Po przejściu kilkunastu metrów trasą w lewo, istnieje możliwość zejścia do punktu widokowego. Na trasie można gdzieś zobaczyć bloki nefelinitu oraz widoczny na północnej ścianie sypanię się ze zbocza materiał powulkaniczny. Udając się kilkanaście metrów w lewo wąskim przesmykiem dochodzimy do punktu widokowego, skąd możemy obserwować północne zbocze kamieniołomu z widocznymi skałami pochodzenia wulkanicznego (nefelinit). Aby kontynuować zwiedzanie, kierujemy się tą samą trasą w górę na główną ścieżkę. Następnie zwiedzanie odbywa się na górnym poziomie wokół geostanowiska. Po drodze mijamy tablice informacyjne oraz widoczne w ścianie północno-zachodniej duże odsłonięcie tufu wulkanicznego. Ścieżka edukacyjna w wariancie podstawowym kończy się przy bramie wejściowej. Istnieje możliwość zwiedzania ścieżki w wariancie poszerzonym o rezerwat przyrody „Góra Św. Anny”, ale należy tę opcję zgłosić wcześniej w siedzibie Zespołu Opolskich Parków Krajobrazowych.

W przypadku rozszerzonego wariantu, zaraz po wejściu na teren rezerwatu kierujemy się prosto do widocznego odsłonięcia wapieni. Znajdując się pod ścianą obserwujemy wapienie środkowo-triasowe formacji karchowickiej uważane do niedawna za wapienie warstw gogolińskich. W wapieniach można zaobserwować liczne skamieniałości (gąbki, ramienionogi, małże oraz duże ławice z dobrze zachowanymi członami liliowców), których odpowiedniki spotykamy na współczesnych rafach koralowych. Cechą odróżniającą te wapienie od innych warstw wczesnego wapienia muszlowego jest występowanie w nich gąbek z rodziny Hyalospongae. Obserwując z bliska wapienie można dostrzec liczne poziome warstwowania. W ścianie skalnej występują również miejsca pozbawione warstwowań, są to soczewkowate twory zwane biohermami gąbkowymi (nagromadzenie wapieni organogenicznych w wyniku narastania na dnie morza zespołu organizmów osiadłych: gąbek, koralu). Warto również zwrócić uwagę na wygląd skały, która jest mocno spękana i występują w niej liczne pustki. Niestety skały wapienne są bardzo podatne na procesy zewnętrzne (nagrzewanie, zamarzanie, rozpuszczanie) i dlatego ulegają ciągłemu niszczeniu. Procesy krasowienia w skałach wapiennych w rezerwacie są obserwowane dość licznie w postaci małych grot i studni krasowych. Następnie ścieżka skręca w lewo i docieramy do miejsca, z którego można udać się w dwóch kierunkach - 2m progiem w lewo lub do góry prawo. Przemierzając kilkanaście metrów w prawo pod górę rozcięciem erozyjnym, docieramy do miejsca, w którym widoczny jest kontakt piaskowców z nefelinitem. Widać wyraźne oddziaływanie wulkanitów na piaskowce, które pod wpływem wysokiej temperatury, uległy przebarwieniu w miejscu kontaktu z lawą. Obserwujemy tam również kontakt wapieni z nefelinitem. Wapienie te, podobnie jak piaskowce, zmieniły nieco barwę i uległy dodatkowo uplastycznieniu („upłynnieniu”),

a później ponownemu zastygnięciu. W wyniku tego procesu warstwowanie poziome występujące w wapieniach zostało zaburzone i przybrało formę bardziej falistą. Udając się wcześniej w lewo docieramy do obniżenia terenu, gdzie widać kolejny kontakt nefelinitu z wapieniami, w obrębie którego znajduje się duża soczewka jaspisu porcelanowego (owalne ciało skalne zbudowane z krzemionki, rozmiar około 1x1x2m). Skała ta powstała w następstwie reakcji gorących roztworów

hydrotermalnych, zawierających krzemionkę z marglistą partią wapieni triasowych. Dalej trasa prowadzi w kierunku stożka tułów wulkanicznych stanowiącego pomnik przyrody, a jednocześnie najbardziej charakterystycznego miejsca w rezerwacie. Podchodząc w górę obchodzimy stożek od strony południowej i mijamy punkt widokowy, z którego można zobaczyć panoramę na (od lewej): Kędzierzyn Koźle, koksownię w Zdziezowicach i Góry Opawskie. Stojąc przed stożkiem od strony południowej widać, że jest on zbudowany z materiału piroklastycznego (ostrokrawędziste bloki nefelinu oraz znacznie rzadsze lapille i bomby wulkaniczne). Bloki i bomby tkwią w drobniejszym materiale piroklastycznym, składającym się z piasków i pyłów wulkanicznych. Na prawo od stożka usytuowany jest punkt widokowy, z którego można obserwować zapadające pod niewielkim kątem, ku północnemu-wschodowi wapienie formacji karchowickiej. Rezerwat opuszczamy ścieżką zmierzającą na północny-wschód, docierając w ten sposób do bramy i punktu widokowego, z którego możemy obserwować panoramę na cały rezerwat i geostanowisko.

Stupy nefelinitowe
w rezerwacie
geologicznym (MZ)

Jaspis w rezerwacie
przyrody „Góra św.
Anny” (MZ)

Ścieżka dydaktyczna „Z Żyrowej do Góry św. Anny przez rez. Lesisko”

Długość trasy: 6 km

Czas trwania wędrówki: 3 h

Ścieżka rozpoczyna się w centrum Żyrowej przy remizie strażackiej, gdzie znajduje się początkowy przystanek edukacyjny - stanowisko geologiczne wychodni skalnej dolnego karbonu (359 mln lat temu). W odsłonięciu przy remizie widać piaskowce z przelawieniami mułowców, z racji barwy zwane szarogłazami. Zawierają one liczne ziarna kwarcu i skaleń oraz blaszki miki, czyli minerałów pochodzących z erodowanych masywów lądowych. Spotyka się również fragmenty kopalnych roślin. Po zapoznaniu się z treścią tablicy kierujemy się główną ulicą prowadzącą przez wieś. Po prawej

stronie mijamy ładnie zagospodarowany zbiornik wodny, służący rekreacji oraz ochronie przeciwpożarowej. Rosną nad nim okazałe kasztanowce białe. Tutaj znajduje się także drewniana pergola, którą można wykorzystać na krótki odpoczynek. Nieopodal przy drodze prowadzącej do pałacu rośnie rozłożysty dąb szypułkowy, posadzony w 1911 r. na pamiątkę pobytu cesarza Niemiec Wilhelma II w tutejszym pałacu. Za dębem widoczny jest pomnik upamiętniający mieszkańców Żyrowej poległych podczas I i II wojny światowej. Warto zwrócić uwagę na rosnące obok cisy pospolite. Po drugiej stronie drogi znajduje się kapliczka z ok. 1800 r., będąca jednocześnie studnią, nazywana powszechnie Studzionką.

Na kamiennym murze tuż przy drodze

Żyrowa - miejscowość wzmiankowana już w 1302 r. w bulli papieża Bonifacego VIII, jako Żirowa, składająca dziesięć klasztorowi cystersów w Jemielnicy. Właścicielami Żyrowej były trzy znamienite rody: Żyrowskich (w latach 1447-1629), Gaszynów (1631-1852) i von Francken-Sierstorpf (1889-1938).

rośnie paproć - zanokcica murowa. Nieco dalej znajduje się niewielki naturalny staw, na otaczającej go mokrej łące rośnie pałka wodna, rzeżucha łąkowa i jaskry. Przy baszcie

usytuowany jest najstarszy dom w Żyrowej (XVII). Po minięciu bramy-baszy wchodzimy na teren pałacowo-parkowy.

Poniżej:
Pałac w Żyrowej (MZ)

Obiektem wzbudzającym zachwyt wśród turystów jest pałac Gaszynów, niestety nie jest udostępniany do zwiedzania. Prawdopodobnie w miejscu gdzie dziś stoi pałac, cystersi około 1300 r. wybudowali klasztor, który następnie został przebudowany przez Żyrowskich (herbu polskiego Czewoja, zwanego również Łzawą - dwie odwrócone podkowy i jeler), na siedzibę rodu. W połowie XVI w. ród Żyrowskich osiągnął największe znaczenie. W 1629 r. Jerzy Fryderyk Żyrowski został skazany za zdradę stanu na dożywotnie więzienie, a jego majątek skonfiskowano. Wtedy to dobra Żyrowskie zakupił za symboliczną kwotę (za zasługi dla cesarza austriackiego) Melchior Ferdynand Gaszyna (1581-1665), powszechnie znany, jako fundator zespołu klasztornej franciszkanów. Pełnił wiele ważnych i zaszczytnych funkcji: był kanclerzem, starostą księstwa opolsko-raciborskiego oraz

starostą hrabstwa kłodzkiego, a także prezydentem kamery cesarskiej. W 1633 r. otrzymał tytuł hrabiego ziem dziedzicznych Habsburgów, a 30 lat później hrabiego Rzeszy. Równoległe z karierą polityczną budował swój majątek powiększając dobra dziedziczne o majątki skonfiskowane protestantom: po Żyrowskich – Żyrową, po ewangelickiej linii Oppersdorfów – Polską Cerekiew. U schyłku swojego życia Gaszyna utworzył majorat, który obejmował: Żyrową, Jasioną, Oleszkę, Górę św. Anny, Porębę, Krępną, Dąbrówkę, Gogolin, Olesno, Wojciechów, Pyskowitz, Toszek, Polską Cerekiew, Maków, Woźniki, Cisek, Cisową, Kietrz i Hulczyn. Gaszyna był gorącym zwolennikiem powrotu katolicyzmu na Śląsk. Po jego śmierci cały majątek przejął jego bratanek Jerzy Adam, a następnie jego potomkowie. W 1852 r. pałac został sprzedany. Potem przez pół wieku właściciele wielokrotnie się zmieniali, nie inwestując w pałac. Dla dzieł pałacu znaczący był rok 1899, wtedy Amerykanin Knowlton podarował córce Mary w posagu ślubny pałac i przynależne mu dobra. Mary i Johann von Francken-Sierstorpff dokonali renowacji i przebudowy niezamieszkiwanej budowli. Do północnej elewacji głównego skrzydła dobudowano kuchnię. Poddasze tego skrzydła zagospodarowano, przeznaczając je na izby, co pociągało za sobą wybudowanie lukarni w dachu. Elewację zewnętrzną wyposażono w takie elementy dekoracyjne jak: ślepe arkady o łukach koszowych, uszate obramienia okienne wraz z występującą ponad oknami dekoracją o motywach roślinnych i zwierzęcych, ślepe balustrady i inne detale architektoniczne. Przyczyniło się to wydatnie do podniesienia świetności tej rezydencji.

Hrabina Mary znana była z zamiłowania do kolekcjonowania dzieł sztuki – obrazów, rzeźb, zabytkowych mebli itp. Reprezentacyjne pomieszczenia pałacu wyposażono w bogatą dekorację stiukową sufitów i złożone obramowania kolekcji obrazów malarzy flamandzkich. Szczęśliwy okres dla pałacu skończył się z chwilą dojścia do władzy Hitlera. Syn hrabiny w nowej sytuacji politycznej poczuł się zagrożony, stąd też jego decyzja o opuszczeniu pałacu w 1934 r. Żona wraz z dziećmi wyjechała w roku 1938. W czasie II wojny światowej w pałacu znajdowało się archiwum III Rzeszy. Żołnierze wkraczającej armii radzieckiej splądrowali i zdewastowali wnętrze, jednakże pałac nie został zniszczony. W 1945 r. urządzono w nim sierociniec dla dzieci ofiar Powstania Warszawskiego. Prewentorium znajdujące się w pałacu istniejące do 1982 r. podlegało Zespołowi Opieki Zdrowotnej. W 1982 r. pałac trafił w ręce prywatne. W 1985 r. zakupiła go znana i przodująca na Opolszczyźnie firma REMAK, która planowała przeznaczyć go na bazę szkoleniową – wypożyczynową. Kryzys lat 90-tych XX w. spowodował, że firma mimo wykonania dużego zakresu prac postanowiła wystawić pałac na sprzedaż. W 1998 r. pałac został sprzedany. Nie była to jednak zbyt szczęśliwa transakcja. Po wielu perypetiach obecnie pałac ma nowych właścicieli, którzy chcą odtworzyć jego dawną świetność.

Pałac posiada 4 skrzydła, z dziedzińcem wewnętrznym na prawie kwadratowym planie i wschodnim skrzydłem na planie litery L z dziedzińcem gospodarczym. Pierwsza przebudowa miała miejsce w 1781 r. Bryła budynku uległa zasadniczej zmianie w wyniku przebudowy w latach 1904-1911. Od strony południowej usytuowane jest reprezentacyjne, dwukondygnacyjne skrzydło. Kondygnacja górna ozdobiona jest ślepyimi arkadami zamkniętymi łukiem koszowym. Skrzydło to jest symetrycznie podzielone przez usytuowanie wieży pośrodku i usytuowanie na narożnikach wyższych wież pokrytych pięknymi barokowymi hełmami. Na elewacjach zachowały się neobarokowe dekoracje. Najwyższe północne skrzydło ma trzy kondygnacje i nakryte jest wysokim, czterospadowym dachem. Od południowo-zachodniej strony pałac zakończony jest murem z wieżą wyjściową prowadzącą do kościoła św. Mikołaja.

W otaczającym go parku rośnie aż 18 drzew o cechach pomników przyrody oraz drzewa obcego pochodzenia: surmia sercolistna, magnolia pośrednia, miłorząb dwuklapowy, tulipanowiec amerykański, platan klonolistny, kasztan jadalny, daglezja zielona. Obok pałacu, po przeciwnej stronie, znajduje się ruina willi, w której gościł dwór cesarza Wilhelma II. Po pniach wiekowych drzew pną się kwitnące okazy bluszczu pospolitego, a w runie występują rośliny

częściowo chronione: śnieżyczka przebiśnieg i cebulica dwulistna.

Dalej idziemy w kierunku pocysterskiego kościoła filialnego p.w. św. Mikołaja, który jest najstarszym zabytkiem w Żyrowej, a właścicielem jego gotyckie prezbiterium.

Pierwszy kościół powstał prawdopodobnie ok. 1300 r., wzmiankowany w 1318 r. Kościół powiększono w I poł. XVIII w. i wielokrotnie przebudowywano. W 1526 r. usunięto z niego katolickiego księdza zastępując go protestanckim kaznodzieją. W 1631 r. nowy właściciel Melchior Gaszyna przywrócił kościół katolikom. W I połowie XVIII w. za sprawą Antoniego Gaszyny, zwanego Mocnym, dokonano jego rozbudowy. W ołtarzu głównym zachował się barokowy obraz z XVIII w. przedstawiający nauczającą św. Annę, natomiast w ołtarzach bocznych dwa manierystyczne malowidła J. Luxa, ucznia Sebastianiego, przedstawiające św. Józefa z dzieckiem i św. Florianą. Są tam również wizerunki herbowe zastużonych dla Żyrowej rodów: Żyrowskich, Gaszynów i Francken-Sierstorpff.

• Śniadek
• Buchego (MZ)

Przy kościele rośnie 240-letni klon jawor, pomnik przyrody, o obwodzie 450 cm, a naokoło, szpaler żywoplotu z cisa pospolitego. Nieco dalej rośnie okazały dąb czerwony i szpaler morwy białej, gatunku sprowadzanego w celu hodowania jedwabników. Udajemy się na drogę obsadzoną kasztanowcami zwyczajnymi.

Docieramy do tablicy opisującej rezerwat leśny „Lesisko” i idziemy dalej alejką kasztanowcową. Po prawej stronie znajdują się siedziska i punkt przystankowy z tablicą dydaktyczną. Po zapoznaniu się z treścią tego przystanku idziemy dalej prosto drogą leśną, wchodzimy do lasu i skręcamy w prawo na ścieżkę wiodącą ostro pod górę. Znajdujemy się w rezerwacie - jego nazwa pochodzi od wrażenia, jakie robi las bukowy w pełni wegetacji, jest on wówczas ciemny i „straszny” (promienie słoneczne nie przedostają się do dna lasu przez zwarte korony, mocno ulistnionych drzew),

dlatego miejscowi nazwali go Lesiskiem. Celem jego utworzenia jest zachowanie i ochrona starodrzewia bukowego. Znaczne zróżnicowanie wysokości terenu sprawia, że jest on poprzecinany wąwozami. Na terenie całego rezerwatu jest ponad 20 buków o wymiarach obwodu ponad 320 cm. W większości drzewostany są jednopiętrowe, miejscami przerzedzone. Występują tu rośliny chronione: buławnik wielkokwiatowy, miodownik melisowaty, wawrzynek wilczełyko i parzydło leśne. Spotkać można również rośliny rzadkie tj.: bluszcz pospolity, barwinek pospolity, kalina koralowa, konwalia majowa, przytulia wonna i kopytniak pospolity. Ponadto w runie rośnie czerniec gronkowy, szczyr trwały, groszek wiosenny, niecierpek pospolity, czartawa pospolita, starzec Fuchsa, żankiel zwyczajny, gajowiec żółty, bodziszek cuchnący, wietlica samica, kłosownica leśna, przytulia okrągłolistna, sałatnik leśny, miodunka ćma, szczawik zajęczy.

Teren rezerwatu to obszar z zachowanymi formami krasowymi, charakterystycznymi dla Chełmu. Zalegający tu wapień jest szczególnie podatny na procesy krasowe, które rozwinęły się w okresie przedplejstoceniowym. Większość form krasowych powoduje miejscowe zapadanie się terenu. O tym, że procesy te trwają do dzisiaj świadczy fakt szybkiej ucieczki wody oraz brak powierzchniowych okresowych spływów wód opadowych i roztopowych. Formy krasowe to: leje, misy zapadliskowe, jaskinie i wąwozy (np. w oddziale 59b położony jest lej krasowy o średnicy 7 m i głębokości 2 m). Pozostałością moreny czołowej, sięgającego tu zlodowacenia środkowopolskiego, są zbudowane z grubo- i średniokrystalicznych granitów, barwy różowej, głązy narzutowe. Jeden z głązów w oddziale 58c na kształt wrzecionowaty i obwód 300 cm.

Po wyjściu z rezerwatu „Lesisko” docieramy do starego folwarku, zwanego Leśnikiem lub Waldhofem. Mijamy go i wchodzimy na ścieżkę wiodącą wśród starych czereśni. Po dojściu do skrzyżowania dróg, skręcamy w prawo na drogę piwną,

która obsadzona jest szpalerem wiekowych buków. Przy ścieżce rośnie ciekawy okaz buka zespolonego z brzozą. Droga lekko pnie się w górę, a my kierujemy się w prawo. Mijamy młody las bukowo - dębowy i świerczynę. Przechodzimy obok 2 dużych rozmiarów

Drzewostan:
bukowy (MZ)

buków, między którymi stoi drewniana „Krzyż Wisielców”. Wchodzimy na piękną polanę, skąd widać Bazylikę św. Anny i klasztor.

Dochodzimy do platformy widokowej przy autostradzie. W pobliżu znajduje się kolejna drewniana kapliczka ludowa. Leśną drogą dochodzimy do zabudowań Góry św. Anny i ulicą Wolności kierujemy się do przystanku autobusowego w centrum wsi.

Obok:
 • Buławnik
 • wielokwiatowy (MZ)

Po lewej:
 • Kopytnik pospolity (MZ)

Ścieżka dydaktyczna „Z Góry św. Anny do Zalesia Śląskiego przez rez. Grafik i Boże Oko”

Długość trasy: 10 km

Czas trwania wędrówki: ok. 4 h

Ścieżka rozpoczyna się przy siedzibie Parku. Stąd ruszamy ulicą Leśnicką do drogi prowadzącej do Domu Pielgrzyma. Skręcamy w prawo i przechodzimy obok kaplicy św. Magdaleny. W 1781 r. odbudowaną kaplicę hrabia Antoni Gaszyna, zwany odnowicielem kalwarii przeznaczył na swój przyszły grobowiec. Do dzisiaj nad wejściem znajduje się pięknie odnowiona płyta nagrobna z postacią zmarłego, herbem i dwujęzycznymi napisami epitafijnymi. Jednym z piękniejszych zabytków sztuki sakralnej na kalwarii jest kościół Świętego

Krzyża. Znajdują się w nim trzy ołtarze z obrazami, przedstawiającymi XI, XII i XIII stację Drogi Krzyżowej. Na bocznych ścianach widnieją portrety fundatorów Kalwarii i klasztoru - Jerzego Adama Gaszyny i Antoniego Gaszyny. W podziemiach kościoła mieszczą się krypty grobowe m. in. rodziny Gaszynów i pustelnicy Petroneli.

Mijamy fragment kalwarii z drzewostanem lipowo-jesionowym i dochodzimy do gmachu Muzeum Czynu Powstańczego. W budynku tym oprócz wystaw stałych opowiadających o powstaniach śląskich, mieszczą się także bardzo ciekawe, przyrodnicze wystawy czasowe, prowadzone przez pracowników Działu Przyrody Muzeum Śląska Opolskiego.

Poniżej:
Aleja:
czereśniowa (MZ):

Muzeum Czynu Powstańczego utworzone zostało w 1964 roku przez Muzeum Śląska Opolskiego, jako jego wyspecjalizowany oddział. Pierwotnie placówka mieściła się w budynku dawnej szkoły w Leśnicy, gdzie w czasie III Powstania Śląskiego stacjonował sztab powstańców. W 1980 r. muzeum zostało przeniesiono w obecną siedzibę. W budynku tym w latach 1936-1939 mieściła się siedziba I Dzielnicy Związków Polaków w Niemczech.

Organizowano tu kolonie zachowawcze, obozy harcerskie, zjazdy i spotkania polskich organizacji oraz kursy dla młodych rolników. W czasie II wojny światowej (1939-1945) znajdował się tu jeden spośród 26 Zal-Lagrów (obozów pracy) na Śląsku Opolskim. Muzeum ma charakter monograficzny. Jego zbiory dotyczą głównie powstań śląskich oraz plebiscytu na Górnym Śląsku. Gromadzi pamiątki po uczestnikach powstań, dokumentuje drogi życiowe powstańców. Wartościowe zbiory to: sztandary bojowe i kombatantki oraz pisemne rozkazy wydawane w czasie III Powstania Śląskiego.

Dalej ścieżka prowadzi przez teren kalwarii. Kolejno mijamy kaplice: Drugi Upadek, Pałac Heroda i św. Weronika, za którym skręcamy w lewo. Przechodzimy obok kaplic: Szymon Cyrenejczyk, Spotkanie z Maryją, Pierwszy Upadek, Przyjęcie Krzyża, Gradusy i Ratusz Piłata. Kierujemy się w stronę wąwozu, mijamy pojedyncze zabudowania i wchodzimy na asfaltową drogę, przy której znajduje się niewielka kapliczka zwana Cedron. Idziemy w dół w stronę Leśnicy, w pobliżu której znajduje się wywierzyisko „Siedem Źródeł”. Woda wypływa spod stromej wapiennej ściany skalnej. Źródła nigdy jeszcze nie wyschły, ani nie zamarzły. Niezależnie od pory roku temperatura wody jest stała. Wywierzyisko daje początek potokowi Cedron, znanemu również pod nazwami Padół i Anka. Za gospodarstwem, przez który

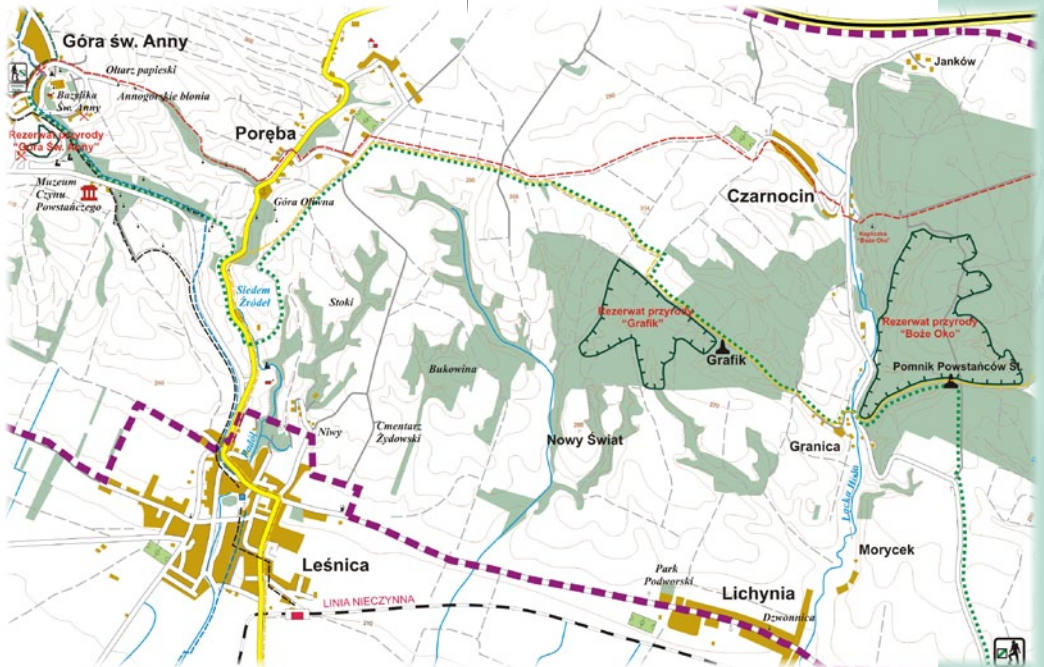
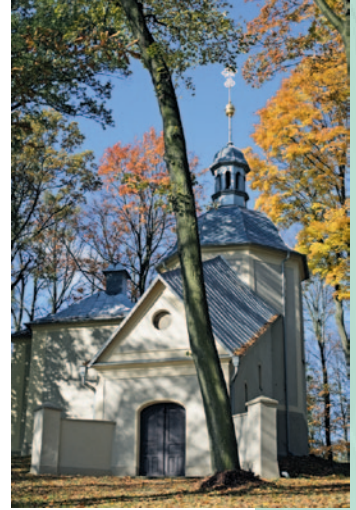

Pierwsza wzmianka o Porębie pochodzi z 1485 r. Poręba wchodziła w skład dóbr wójtów Leśnicy, Strzelów, a następnie Żyrowskich. W 1637 r. wieś zakupił hr. Melchior Gaszyna i pozostawała w rękach tego rodu przez dwa wieki. Późniejsi właściciele to: von Wojski (Zwoyski), przez kilka lat książę Hohenlohe-Derhringen. Na początku XX w. majątek w Porębie został włączony do państwa strzeleckiego. Wieś Poręba posiada nietypową dla wsi opolskiej łańcuchową zabudowę, położona jest bowiem w wąskiej, długiej dolinie.

przepływa ciek (budynkiem dawnego młyna) skręcamy w lewo w najbliższą drogę gruntową. Przechodząc przez wąwóz wychodzimy na wzniesienie, gdzie

rozszciera się niezwyklej urody panorama Góry św. Anny. Docieramy do zabudowań wsi Poręba i kierujemy się oznaczeniami ścieżki żółtego szlaku.

Poniżej, od lewej (MZ):
 : Kaplica Trzeciego Upadku
 : Kwaśna buczyna niżowa
 : Kaplica Gradusy

Dochodzimy do rozdroża przy boisku sportowym w Czarnocinie i skręcamy w kierunku lasu. Droga leśna wiedzie granicą rezerwatu „Grafik”. W lesie mijamy kamienną

płytę z napisem „Filio” (zwaną Grafikiem), upamiętniającą tragiczną śmierć na polowaniu młodego hrabiego Renarda, syna właściciela dóbr strzeleckich.

Poniżej:
Pastwiska:
w Czarnocinie (MZ):

Rezerwat „Grafik” utworzono w celu zachowania lasu bukowego o charakterze naturalnym z udziałem licznych drzew pomnikowych. Występują tu trzy zespoły buczyn, różniące się między sobą składem florystycznym runa i warunkami siedliskowymi. Gleby bogatsze pod względem zawartości próchnicy, wilgotne lub świeże, zajmują płaty żyznych buczyn: sudeckiej i niżowej. Z kolei kwaśna buczyna niżowa porasta ubogie z natury zakwaszone podłoże. Runo jest ubogie gatunkowo i posiada strukturę skupiskową. Dominują w nim: konwalijska dwulistna, kosmatka owłosiona, szczawik zajęczy. W niektórych płatach występują różne mszaki.

Rezerwat utworzono w celu ochrony lasu świeżego z licznie występującymi ponad 100-letnim bukiem. Położony jest na zboczu wzniesienia, którego wysokość wynosi 295 m n.p.m. Również w tym rezerwacie występują 3 wyżej wymienione zespoły buczyn. Maja tu swoje stanowiska rośliny takie jak: buławnik wielkokwiatowy, kruszczyk szerokolistny, bluszcz pospolity, konwalia majowa, marzanka wonna, kopytnik pospolity i kalina koralowa oraz grzyby: soplewka gałęzista i sromotnik bezwstydy.

w prawo. Wychodzimy z lasu i drogą w kierunku południowym udajemy się do Zalesia Śląskiego

Po opuszczeniu rezerwatu idziemy ścieżką leśną, która prowadzi do Granicy - przysiółka we wsi Czarnocin. Mijamy zabudowania, przechodzimy przez drogę asfaltową z Zalesia Śląskiego do Czarnocina i na granicy rezerwatu „Boże Oko” i wchodzimy w las.

Dochodzimy do mogiły powstańczej. Na skrzyżowaniu dróg leśnych skręcamy

Pomnik Filio:
w rezerwacie:
„Grafik” (MZ):

Na polach w okolicy Zalesia Śląskiego, w trakcie prowadzonych badań archeologicznych odkryto srebrne monety. Drewniany kościół w Zalesiu Śląskim istniał już w XIII w. Obecna murowana bryła pochodzi z lat 1812-1815. Do dnia dzisiejszego zachowało się gotyckie prezbiterium z około 1400 r.

Ścieżka dydaktyczna „Z Góry św. Anny do Ligoty Dolnej przez Żyrową”

Długość trasy: 12 km

Czas trwania wędrówki: ok. 4 h

Ścieżka rozpoczyna się obok siedziby Parku. Idziemy główną drogą do ul. Powstańców Śląskich. Następnie po lewej stronie mijamy stary kamieniołom, w którym znajduje się rezerwat geologiczny. Kierujemy się drogą prowadząca do Zajazdu Pod Górą Chelmską. Następnie skręcamy w prawo i idziemy ok. 150 metrów drogą asfaltową, by znowu skręcić w prawo i granitową drogą dochodzimy do tzw. Doliny Krowioka. Mijamy malowniczy szpaler drzew bukowych i przechodzimy przez drewniany mostek. Skręcamy w lewo i idziemy w dół szeroką drogą; tędy wiedzie również czarny szlak im. Jana Pawła II. Po lewej stronie na stromym zboczu, oddzielonym od drogi leśnej głębokim rowem odwadniającym amfiteatr, rosną okazałe buki i duże skupiska kopytnika pospolitego. ►►

►► Powoli teren zamienia się w płaski. Na prawo od ścieżki przeważają drzewostany złożone głównie z buków i dębów, z lewej roślinie las świerkowy. Dochodzimy do niewielkiego rozwidlenia dróg i przy rozłożystej brzozie brodawkowatej skręcamy w prawo ścieżką wzdłuż ściany młodego lasu. Rośnie tu: czeremcha zwyczajna, głóg dwuszyjkowy, świerk pospolity, sosna zwyczajna, buk zwyczajny, dąb szypułkowy i czerwony, klon jawor i klon pospolity. W oddali widać zabudowania osiedla domów jednorodzinnych w Zdieszowicach (Stare Osiedle, Kaczorownia). Na skraju lasu roślinie rzadki na Śląsku bez hebd.

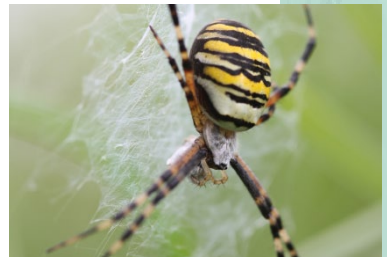
Idziemy drogą wzdłuż betonowego ogrodzenia (wcześniej w tym miejscu były sady jabłoniowe), w oddali widać rezerwat „Lesisko”. Dochodzimy do parku przypałacowego z Żyrowej.

Park otaczający pałac powstał w połowie XIX w. i uległ ciągłemu przekształcaniu. W latach 30-tych ubiegłego stulecia dokonano jego istotnej przebudowy powiększając o 2 ha (aktualna powierzchnia parku wynosi 11,5 ha). Od strony zachodniej wybudowano ogród wodny z fontannami. W pobliżu znajdował się ogród różany, gdzie uprawiano gatunki roślin należących do rodziny różowatych (róże, rododendrony, pigwowce). Graniczące z ogrodem ściany pałacu obsadzono pnąciami (milin amerykański, wisteria chińska). W tym okresie dokonano nasadzeń wielu egzotycznych drzew.

Następnie ścieżka prowadzi wzdłuż zabytkowych zabudowań folwarcznych. Z daleka widać ruiny wiekowej willi, pałac Gaszynów i kościół p.w. św. Mikołaja. (więcej: patrz ścieżka dydaktyczna „Z Żyrowej do Góry św. Anny przez rezerwat „Lesisko”).

Trasa wiedzie wzdłuż zabudowań gospodarczych

Galazka
klonu jawor

Po lewej:
Dolina Krowioka (MZ)

Tygrzyk
paskowaty (MZ)

kompleksu pałacowo-parkowego, za którym skręcamy w prawo drogą polną obsadzoną kasztanowcami. Dochodzimy do skupiska trzech dębów i kasztanowca. Znaki znajdujące się na drzewach kierują nas na polną drogę, między polami uprawnymi. Mijamy okazałe kasztanowce białe i wiekowe robinie akacjowe, niektóre z okazałymi egzemplarzami bluszczu pospolitego. Przed nami widoczna jest już Oleszka. Jednak kierujemy się w prawo obok drewnianej kapliczki; drogą polną idziemy w kierunku

lasu. Następnie wzdłuż ściany lasu idziemy w kierunku przejścia nad autostradą. Widoczna już jest tablica rezerwatu „Biesiec”, który omijamy kierując się drogą z kostki granitowej. Następnie idziemy fragmentem zielonego szlaku „Flory i Fauny”. Wychodząc z lasu po prawej stronie mijamy ambonę myśliwską. Dochodzimy do drogi leśnej prowadzącej do rezerwatu „Ligota Dolna”, w którym ochronie poddano murawy kserotermiczne.

Murawy kserotermiczne to zbiorowiska roślin zasiedlające żyzne gleby zasobne z węglan wapnia. Wykształcają się na szczególnych siedliskach, gdzie panują wyjątkowe warunki mikroklimatyczne: okresowo wysokie temperatury gleby i przypowierzchniowej warstwy powietrza. Większość tych muraw nie ma naturalnego pochodzenia; rozwinęły się one w wyniku działalności pasterskiej człowieka. Mają ogromne walory przyrodnicze. Murawy kserotermiczne charakteryzują się sezonowym rytmem życia, podobnie jak roślinność stepowa. Wegetacja zaczyna się już wczesną wiosną; kwitną pięciorniki, gęsiówki, rogownice i przetaczniki. Późna wiosna i początek lata to czas najbujniejszego rozwoju muraw. Okres ten charakteryzuje się olbrzymim bogactwem motyli. W drugiej połowie lata kwitnienie wyraźnie maleje, ponieważ wiele gatunków roślin zapada w spoczynek. Jesień to ponowne, choć znacznie słabsze ożywienie roślinności. W rezerwacie rosną 203 gatunki roślin naczyniowych, 38 gatunków mszaków i 4 gatunki porostów.

Po zapoznaniu się z walorami rezerwatu (wejście z pracownikiem Parku) idziemy dalej drogą prowadzącą do nieczynnego kamieniołomu wapienia. Wychodzimy w miejscu, gdzie znajduje się tablica przystankowa opisująca widoczne przed nami stanowisko geologiczne. Tutaj usytuowany jest jeden z najpiękniejszych punktów widokowych na Równinę Opolską. Zwiedzanie tego kamieniołomu

jest niemożliwe z uwagi na zakaz wstępu (własność prywatną).

Wracamy na ścieżkę, by dojść do wsi Ligota Dolna. Uwagę przykuwa nieczynny piec wapienniczy z płaskorzeźbą przedstawiającą Ikarą. W centrum wsi warto zobaczyć jeszcze niewielką ekspozycję w Izbie Pamięci Lotniczych Ligoty Dolnej, prezentującą dzieje szkoły szybowcowej.

Po lewej:
Piec wapienniczy;
z płaskorzeźbą;
Ikarą (MZ):

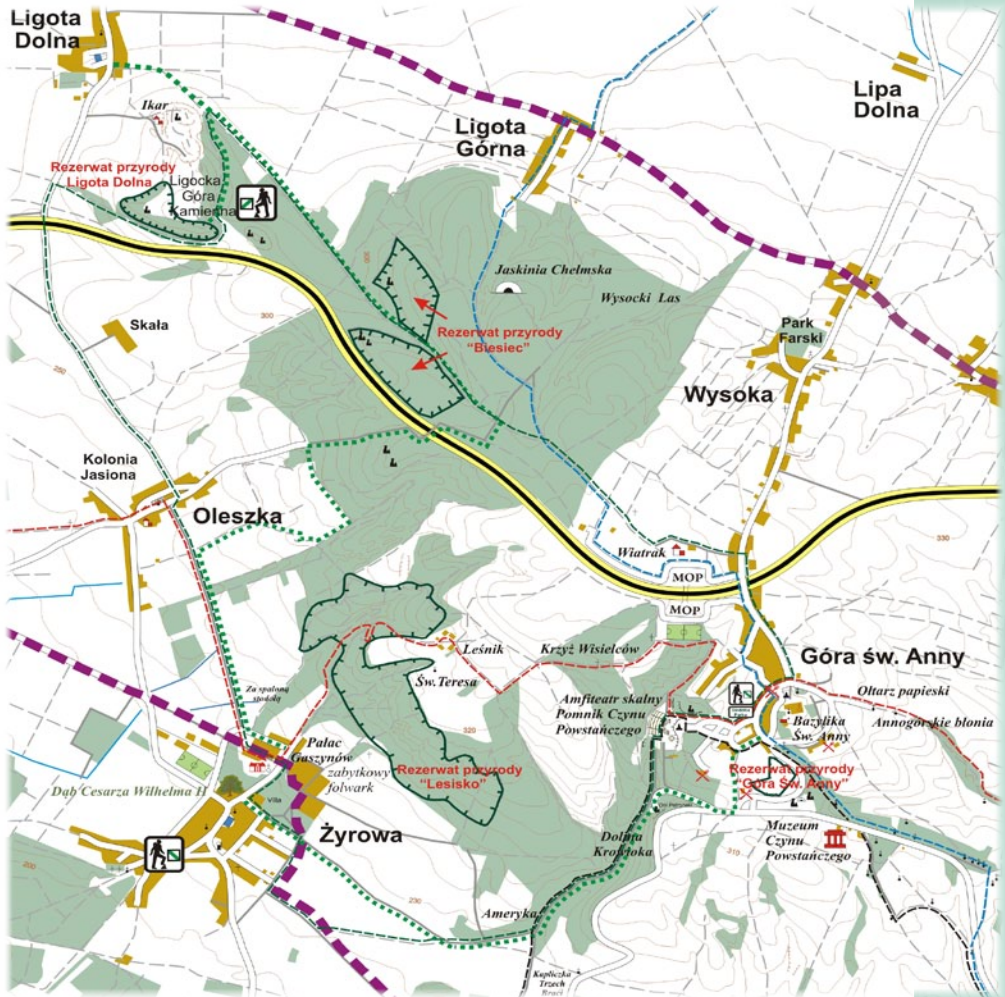
Czosnek;
skalny (MZ):

W 1926 r. za sprawą żyrowskiej hrabiny Elizabeth von Francken-Sierstorff powstało w Ligocie Dolnej lotnisko szybowcowe i szkoła. W 1937 r. szkoła szybowcowa podlegała NSFK (Nacjonalistisches Fliegerkorps – ogólnokrajowa organizacja paramilitarna). Po rozbudowie lotniska prowadzono tu szkolenia na wyższe stopnie pilotażu. Z lotniska w Ligocie Dolnej oraz z innych sąsiednich lotnisk m.in. w Kamieniu Śląskim, Izbicku i Otmęcie w sierpniu 1939 r. utworzono węzeł lotniczy. Z tych lotnisk startowały samoloty 4. Armii Powietrznej wspierające atak wojsk niemieckich na Częstochowę. Szkolenia pilotażu odbywały się tutaj przez cały okres wojny aż do końca 1944r. Absolwenci tej szkoły po dalszej nauce w większości wcielani byli do Luftwaffe. W maju 1945 r. na bazie przedwojennej szkoły szybowców utworzono Cywilną Szkołę Pilotów i Mechaników, która wykształciła wielu znanych pilotów. Szkoła na początku 1964 roku została zamknięta, a jej mienie przejął magazyny Pewex.

Najciekawszym zabytkiem w miejscowości jest piec wapienniczy, który powstał pod koniec XIX wieku. na południowych zboczach Kamiennej Góry Ligockiej. Wapienie wydobywano tu metodą odkrywkową. Wtedy też pobudowano szybowy piec wapienniczy. Służył on do wypalania skał wapiennych, w celu otrzymania tlenku wapnia popularnie nazywanego „wapnem palonym”. W 1938 r. NFSK postanowiła upamiętnić ofary kilkunastu tragicznych wypadków śmiertelnych, które zdarzyły się podczas szkoleń z pilotażu i wykorzystwała do tego celu nieczynny od kilku lat piec. Przebudowano i ozdobiono wnętrze mozaiką i umieszczono w nim marmurową tablicę upamiętniającą tragedię. Przed wejściem na czołowej ścianie umieszczono piaskorzeźbę Ikarą z rozłożonymi skrzydłami i aureolą nad głową z napisem NFSK oraz wieniec laurowym u stóp Ikarą. Później umieszczono także olbrzymią swastykę zamocowaną na metalowych kotwach. Na szczycie wapiennika zamontowano wielki znicz, który płonął razem z kielichowatymi zniczami na wysokich podstawach ustawionymi przed wejściem. Po wojnie przywrócono wapiennikowi pierwotny wygląd i piec ponownie służył do wypału kalcytu. Z dawnej dekoracji pozostała piaskorzeźba mitycznego Ikarą.

Punktem centralnym Parku Krajobrazowego „Góra św. Anny” jest miejscowość **Góra św. Anny**. Dojazd do niej jest ułatwiony z uwagi na przebiegającą nieopodal **autostradę A4**.

Najbliższe zjazdy:

- **jadąc od Wrocławia (Opola):** zjazd 248 na drogę 423 i miejscowości Krapkowice, Kędzierzyn – Koźle, Gogolin, kierujemy się na Strzelce Opolskie, jedziemy przez Gogolin, za **Dąbrówką** na wysokości **Ligoty Dolnej** skręcamy w prawo (znak informuje o skręcie na Górę św. Anny) i przez **Wysoką** dojeżdżamy na miejsce.
- **jadąc od Krakowa (Katowic):** zjazd 269 na Strzelce Opolskie i Kędzierzyn-Koźle (nie wcześniej!), jedziemy przez **Zalesie Śl.**, Lichynię i Leśnicę.
- **dojazd koleją:** linią Wrocław - Opole - Zdziśzowice - Kędzierzyn-Koźle - Gliwice - Katowice - Kraków (i odwrotnie). Wsiadamy w **Zdziśzowicach** (**uwaga!** nie wszystkie pociągi pociągów pociągów zatrzymują się na tej stacji). Dalej mamy dwie możliwości:
 - **pieszo** czarnym szlakiem aż do Góry św. Anny
 - **autobusem** - przystanek przy dworcu kolejowym lub przystanek przy ul. Filarskiego (przy Policji, Pomniku Powstańca Śląskiego) **Uwaga!** w okresie wakacyjnym autobusy nie kursują).

OFERTA EDUKACYJNA

Ośrodka Edukacji Ekologicznej przy Parku Krajobrazowym „Góra św. Anny”

Zapraszamy grupy szkolne, studentów i mieszane grupy zorganizowane (**min. 15 osób**).
Zapisy przyjmujemy telefonicznie: (77) 461-50-74. Udział w zajęciach jest **bezpłatny!**

Prowadzimy:

1. **zajęcia poszerzające i uzupełniające** obowiązkowe programy nauczania
2. **pogadanki, prelekcje, wykłady** propagujące walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe P.K. „Góra św. Anny” - organizowane przez cały rok
3. **wycieczki** po ścieżkach dydaktycznych i szlakach turystycznych
4. **cykliczne konkursy, olimpiady ekologiczne i turnieje przyrodnicze**
5. **pokazy filmów** przyrodniczych
6. **udostępniamy ekspozycje przyrodnicze i księgozbiór**

Więcej informacji na naszej stronie internetowej:
www.zopk.pl

Punkt kontrolny
Terenowego Turnieju
Ekologicznego (MZ)

Punkt Informacji Turystycznej

Góra św. Anny, Rynek 8
 tel. (77) 402-65-58
 e-mail: turystyka@lesnica.pl
 Godziny otwarcia:
 od kwietnia do października
 wtorek - piątek od 8⁰⁰ do 16⁰⁰
 sobota i niedziela od 10⁰⁰ do 14⁰⁰
 w poniedziałki nieczynne

MUZEUM I OBIEKTY WYSTAWIENNICZE**Muzeum Czynu Powstańczego
Oddział Muzeum Śląska Opolskiego**

Góra św. Anny, ul. Leśnicka 28
 tel. (77) 461-54-66,
 e-mail: oddzial@muzeum.opole.pl

**Dział Przyrody Muzeum Śląska
Opolskiego**

Muzeum Czynu Powstańczego
 Góra św. Anny, ul. Leśnicka 28
 tel. (77) 461 54 66, 698 566 950
 e-mail: przyroda@muzeum.opole.pl
 Wystawy historyczne i przyrodnicze
 mieszczące się w Muzeum Czynu
 Powstańczego można zwiedzać:
 • od wtorku do piątku 9⁰⁰ - 15⁰⁰
 • sobota 10⁰⁰ - 16⁰⁰ (wstęp wolny)
 • niedziela 10⁰⁰ - 16⁰⁰
 od XII do II w niedzielę nieczynne
 w poniedziałki nieczynne

Wystawa Misyjna
 przy Biurze Referatu Misyjnego
 Prowincji św. Jadwigi
 Góra św. Anny, ul. Kłasztorna 6
 tel. (77) 463-09-26, 604 428 369
 e-mail: osrmis@poczta.onet.pl
 www.osrmis.ofm.pl

Wystawa jest czynna codziennie oprócz
 poniedziałków:

- w okresie letnim od 1 V do 31 X
w godz. 9³⁰ - 17⁰⁰
- w okresie zimowym od 1 XI do 30 IV
w godz. 9³⁰ - 15⁰⁰

Wystawa klasztorna franciszkanów
 przy bazylice w Górze św. Anny
 Klasztor Franciszkanów
 Góra św. Anny, ul. Kłasztorna 6
 Zgłaszanie na furcie klasztornej
 tel. (77) 463 09 00

Galeria Sztuki w dawnym spichlerzu
 Leśnica, Plac Targowy. Czynna
 w weekendy. Prosimy o kontakt
 z Leśnickim ośrodkiem Kultury i Rekreacji.
 wstęp wolny, tel. (77) 461-53-91

Galeria Sztuki - Restauracja „Anna”
 Góra św. Anny, Rynek 2
 tel. (77) 461 54 12
 e-mail: pensjonatanna@gmail.com
 http://www.pensjonatanna.pl

Izba Pamięci Lotniczych Ligoty Dolnej
 wstęp wolny - osoby zainteresowane
 prosimy o kontakt z P. Waldemarem Wotką
 z Ligoty Dolnej

Izba Tradycji Śląskiej
 Publiczna Szkoła Podstawowa w Żywrej
 ul. Wojska Polskiego 4
 możliwość zwiedzania w dniach nauki
 szkolnej: poniedziałek-piątek od 8⁰⁰ do 15⁰⁰
 w innych dniach po wcześniejszym
 uzgodnieniu telefonicznym
 tel. (77) 484-42-41
 e-mail : szkolazyrowa@poczta.onet.pl
 http://pspyrowa.szkolnastrona.pl

Wycieczka
 terenowa w Parku (MZ)

Muzeum Czynu
 Powstańczego (MZ)

GASTRONOMIA z noclegiem*

Dom Pielgrzyma*

Góra św. Anny, al. Jana Pawła II 7
tel. (77) 462 53 01
e-mail: dompielgrzyma@op.pl
http://www.swanna.pl/dompielgrzyma.htm

Restauracja „Alba”*

Góra św. Anny, Rynek 4
tel./fax (77) 461 54 25
kom. 509 674 552
e-mail: alba.rezerwacja@op.pl
http://www.alba.home.pl
czynna codziennie od 10⁰⁰ do 22⁰⁰

Restauracja „Harcówka”*

Góra św. Anny, ul. Planetorza 2
tel. kom. 608 691 145, 664 753 403
czynna w dniach:
poniedziałek-piątek od 12⁰⁰ do 21⁰⁰
sobota-niedziela 11⁰⁰-21⁰⁰
http://www.restauracjaharcowka.pl

Restauracja „Aleksandra”

Góra św. Anny, Rynek 2a
tel. (77) 463 51 31
czynna codziennie od 11⁰⁰ do 22⁰⁰
(w sezonie zimowym krócej)

Restauracja „Anna”*

Góra św. Anny, Rynek 2
tel. (77) 461 54 12
e-mail: pensjonatanna@gmail.com
http://www.pensjonatanna.pl

Restauracja „Pod Jeleniem”

Góra św. Anny, ul. Strzelecka 1
tel. (77) 463 53 45
kom. 508 179 065, 508 179 075
e-mail: restauracja@podjeleniem.eu
http://www.podjeleniem.eu
czynna codziennie od 10⁰⁰ do 22⁰⁰

Restauracja „Na Szlaku”

Leśnica, ul. Góry św. Anny 8a
tel. (77) 461 53 38
czynna codziennie od 10⁰⁰ do 22⁰⁰

NOCLEGI

Noclegi „Róża”

Góra św. Anny, ul. Szkolna 6
tel. (77) 461 54 91
e-mail: rosi.migas@wp.pl

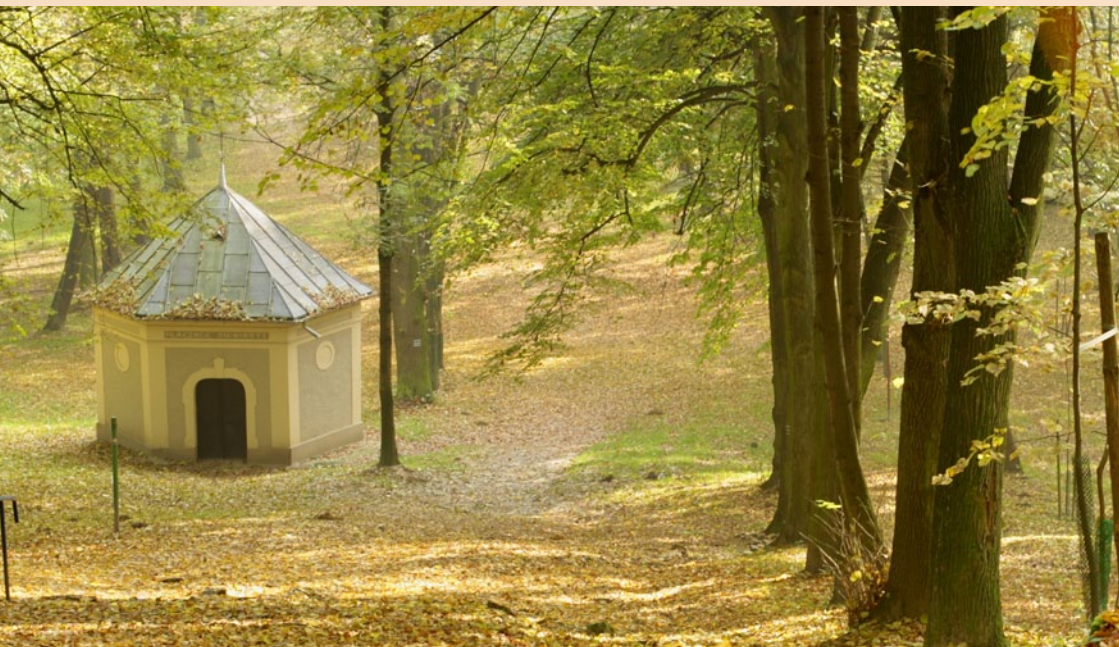
Szkolne Schronisko Młodzieżowe

Góra św. Anny, ul. Szkolna 1
tel. (77) 461 54 73
e-mail: szkolneschronisko@wp.pl
http://www.ssm-goraswannyp.pl

Gospodarstwo agroturystyczne „Na Granicy”

Krystyna i Janusz Wnhuk
Czarnocin, ul. Wiejska 3
tel. (77) 463 50 15
e-mail: nagranicy@wp.pl

Kaplica na kalwaniu:
annogórskiej (MŻ):

buk zwyczajny

miorzab dwuklapowy

surmia sercolistna

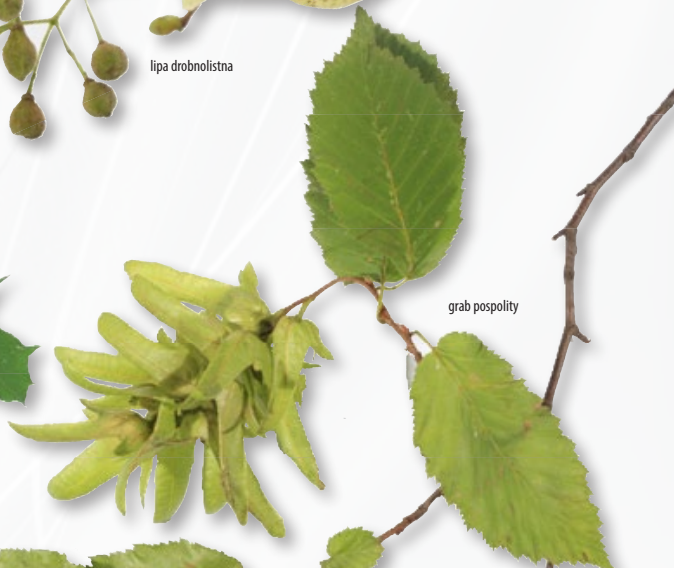
nasiona buka zwyczajnego

lipa drobnolistna

klon zwyczajny

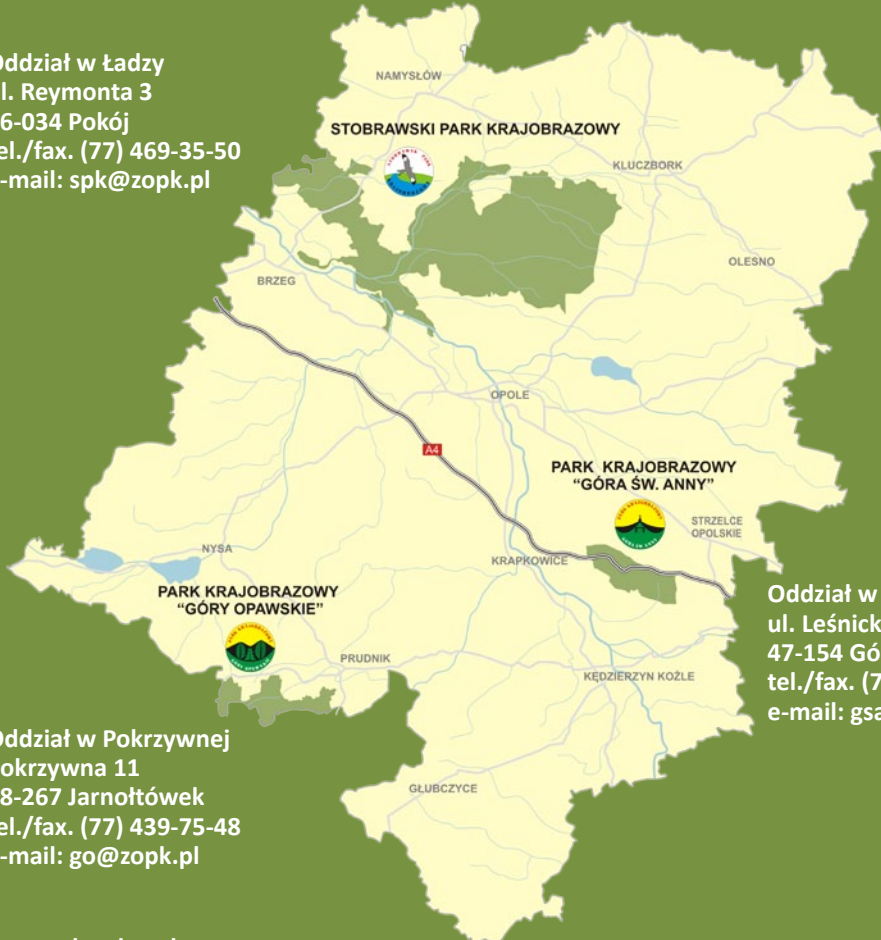
grab pospolity

Zespół Opolskich Parków Krajobrazowych

Zespół Opolskich Parków Krajobrazowych jest jednostką budżetową Województwa Opolskiego. Zespół stanowią trzy parki krajobrazowe, każdy o innym typie fizyczno-geograficznym: PK Góry Opawskie - typ górski, PK Góra św. Anny - typ wyżynny, Stobrawski PK - tym nizinny. Łącznie zajmują około 8% ogólnej powierzchni województwa, obejmując swym zasięgiem najcenniejsze fragmenty rodzimej przyrody.

Oddział w Ładzu
ul. Reymonta 3
46-034 Pokój
tel./fax. (77) 469-35-50
e-mail: spk@zopk.pl

Oddział w Górze św. Anny
ul. Leśnicka 10
47-154 Góra św. Anny
tel./fax. (77) 461-50-74
e-mail: gsa@zopk.pl

Oddział w Pokrzywniej
Pokrzywna 11
48-267 Jarnołówce
tel./fax. (77) 439-75-48
e-mail: go@zopk.pl

egzemplarz bezpłatny
ISBN: 978-83-932710-1-6

nakład: 7000 egz.

www.zopk.pl

Wydawnictwo dofinansowano ze środków
Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej w Opolu

